

praktijkboek

DE MERODE

EEN DECENNIUM PRINSHEERLIJKE PROJECTEN

The page is decorated with several light green butterfly silhouettes of various sizes, scattered across the left and bottom areas. A large, light green speech bubble is positioned in the upper right quadrant, containing the main text.

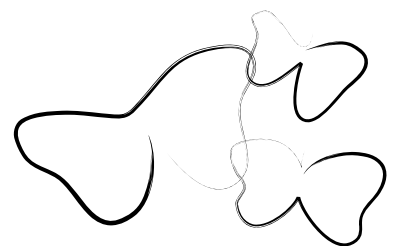
“In dit gebied zijn er vierkante meters met een fauna en flora om boeken te vullen, unieke struiken, planten en bloemen, overal elders vergeten kleine en grote dieren. Een streek met stroken van grote bevolkingsdichtheid van vogels. ... Dit gebied vraagt om een kwaliteitsvol beheer, bewaring, bewaking, bescherming. Want dit is even belangrijk als stenen monumenten. Hier zijn natuur en mens partners. We hebben roerend en onroerend erfgoed. Hier ligt vóór ons ontroerend levend erfgoed.”

*Ulrik Edward Geniets (†)
Abt van Averbode
29 maart 2004 bij de
ondertekening van het
Charter de Merode*

praktijkboek

DE MERODE

EEN DECENNIUM PRINSHEERLIJKE PROJECTEN

INHOUD

- 3 Voorwoord
- 4 Een decennium prinsheerlijke projecten
 - 4 De Merode: van privédomein naar prinsheerlijk platteland
 - 10 Een herkenbaar Prinsheerlijk platteland
- 11 Ontdek de Merode op de fiets
 - 12 De Merode in vogelvlucht
- 14 Route 1
 - 16 Beeltjens-Kwarekken
 - 19 Pastorie en stoomzagerij
 - 20 Collabor8
 - 22 De Merodehappening
 - 23 Beddermolen
 - 24 Verbindend erfgoed en vijf verhalen
 - 26 Abdij van Tongerlo
 - 28 Ruiter- en menroutenetwerk
- 30 Route 2
 - 32 Poort Gerhagen
 - 36 Snelle winst, groot draagvlak
 - 38 Poort Scherpenheuvel
 - 40 Averbode Bos en Heide
 - 44 Soundtrack van de Demerbroeken
- 46 Route 3
 - 48 Wandelnetwerk Goor-Asbroek
 - 50 MIXX: Poort Herselt
 - 51 Mountainbike-netwerk
 - 52 Hertberg
 - 54 Natuur- en landschapsherstel Vispoel
 - 55 Landbouw-leerpaden
 - 56 Poort Averbode
- 60 Een blik op de toekomst
 - 61 Overdracht van de Merode naar de drie provincies
 - 62 Interview met de gedeputeerden Inge Moors, Monique Swinnen en Peter Bellens
- 65 Colofon

VOORWOORD

Het prinsheerlijke platteland de Merode heeft bijzonder veel troeven. Prachtige natuurgebieden, uitgestrekte bossen, imposante abdijen en kastelen, ongerepte valleien. De stilte en de rust brengen de inwoners en de vele recreanten in beroering. Op het snijpunt van de Antwerpse en de Limburgse Kempen en het Vlaams-Brabantse Hageland is het gewoon prinsheerlijk genieten.

Het was voor Vlaanderen een genoegen om in dit prinselijke gebied te investeren. Het pilootproject plattelandsbeleid was een ambitieus, zelfs prestigieus project. Het geïntegreerd plan had tot doel het landschap, de natuur, de cultuur, het toerisme, de recreatie én de lokale economie van de streek een duurzame duw in de rug te geven.

Het was een uitdaging die mijn administratie, de Vlaamse Landmaatschappij (VLM), in samenwerking met zeer veel andere partners graag aanging. Meer dan dertien jaar heeft het dynamische partnerschap de Merode hard en enthousiast gewerkt aan dit unieke gebied. De Merode is een stevig onderbouwd partnerschap dat zijn oorsprong kent bij het ondertekenen van het charter in 2004. De lokale en de bovenlokale besturen engageerden zich samen met de toekomstige eigenaars en beheerders om de betrokken domeinen als één geheel te beheren en toegankelijk te maken voor het grote publiek. Doorheen de jaren is het partnerschap alleen maar sterker, robuuster en uitgebreider geworden. Sterker, omdat elke partner zijn kwaliteiten heeft kunnen uitspelen. Robuuster, omdat het bewustzijn van dit unieke gebied steeds dieper in de gemeenschap doordringt en zich hierin verankert. Uitgebreider, omdat er steeds meer nieuwe leden toetreden die zich scharen achter het duurzame toekomstperspectief voor de streek.

Vandaag kan Vlaanderen met gerust gemoed het robuuste pilootproject de Merode loslaten in handen van de drie betrokken provincies Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant, die een nieuwe rol opnemen in het gebied. De afgelopen vijf jaren werd nauw samengewerkt tussen de VLM en de drie provincies. Alles werd in gereedheid gebracht voor de overdracht en om de permanente beheersopdracht van de lokale en bovenlokale besturen voor te bereiden in overleg met de terreinbeheerders. De provincies staan nu klaar met een nieuw de Merodeteam om het partnerschap en het plattelandsproject verder in goede banen te leiden. Zij staan voor de uitdaging om een goede positionering en structuur uit te bouwen, om het gebied de Merode duurzaam te beheren, verder te ontwikkelen en op de kaart te zetten. Ik heb er alle vertrouwen in dat dit partnerschap een stevig fundament heeft voor de verdere ontplooiing.

Ik engageer me om, zoals in de voorbije jaren, de landinrichtingsprojecten verder te subsidiëren en te ondersteunen. In de komende jaren zal de VLM de landinrichtingsprojecten verder afwerken en het beheer ervan duurzaam overdragen. Ik ben trots om aan te kondigen dat de toekomst van het unieke gebied de Merode alvast verzekerd is.

Neem met dit boek even de tijd om terug te kijken ... Veel leesplezier!

Joke Schauvliege

Vlaams minister van
Omgeving, Natuur
en Landbouw

DE MERODE: VAN PRIVÉDOMEIN NAAR PRINSHEERLIJK PLATTELAND

Een fantastisch landschap, prachtige natuur, hoogstaand erfgoed, het prinsheerlijke platteland de Merode heeft in het dichtbebouwde Vlaanderen unieke troeven. De streek presenteert zich sinds enkele jaren nadrukkelijk als een geheel, als een merk gedragen door meerdere partners: Vlaanderen, drie provincies, negen lokale besturen, terreinbeheerders, verenigingen, ondernemers, inwoners enzovoort. Dat is een opmerkelijke evolutie voor een domein dat dertien jaar geleden nog het privébezit was van de prinselijke familie de Merode.

Eric Verhaert,
Projectleider de Merode
2000-2011

“De regio was nog nooit als een geheel bekeken, wellicht omdat middenin een privé-domein van 1500 hectare voor een groot deel ontoegankelijk was.”

De wortels van het plattelandproject de Merode liggen in de aankoop van 1500 hectare bossen en landerijen van de prinselijke familie de Merode. De Vlaamse overheid kocht in 2004 het aaneengesloten gebied op het snijpunt van de provincies Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant. Die aankoop gebeurde onder impuls van de lokale besturen en de terreinbeheerders Natuurpunt vzw en Kempens Landschap vzw, die de Vlaamse regering wisten te overtuigen van de unieke kans die zich aandeed. Nooit eerder was ze in de gelegenheid om zo een grote oppervlakte aan natuur en historisch landschap met bijbehorende erfgoedparels te vrijwaren. De Vlaamse regering gaf de Vlaamse Landmaatschappij het mandaat om namens een groep geïnteresseerde partners, met de familie de Merode te onderhandelen.

De onderhandelingen die aan de aankoop voorafgingen, waren de eerste stappen in het ontstaan van het latere partnerschap tussen de VLM, de toenmalige afdeling Bos en Groen (het Agentschap voor Natuur en Bos), de gemeenten Westerlo, Herselt, Laakdal, Scherpenheuvel-Zichem, Tessenderlo en Geel, de provincies Antwerpen,

Limburg en Vlaams-Brabant, Natuurpunt vzw, Kempens Landschap vzw, de Boerenbond en de abdij van Averbode.

KANSEN VOOR EEN GEBIEDSGERICHTE AANPAK

Paralleel met de onderhandelingen ontwikkelde de VLM in samenwerking met de partners een visie voor het domein als één aaneengesloten geheel. De aanwezigheid van zeldzame soorten en merkwaardige vegetaties, de directe link met de natuurgebieden in de valleien van de Grote Nete en de Demer, het groeipotentieel voor biodiversiteit..., het waren stuk voor stuk onmiskenbare troeven. Maar het domein en de ruimere regio beschikten over veel meer kwaliteiten. De grote diversiteit aan nageenoeig intacte landschappen, van de vlakke Kempen in het noorden tot de heuvels van het Hageland in het zuiden. Het uitzonderlijke erfgoed van de streek, met onder meer de Norbertijnenabdijen van Averbode en Tongerlo, de typische kerken, de kastelen en hoevees van de familie de Merode, de basiliek van Scherpenheuvel en het begijnhof van Diest en Aarschot.

Het was dus snel duidelijk dat de aankoop

© Marc Sijtoemaekers

veel mogelijkheden opende. Naast de natuurontwikkeling op Europees niveau en de restauratie van enkele erfgoedsites zou het creëren van toegankelijke natuur en erfgoed extra recreanten en toeristen aantrekken en zo de lokale economie versterken. Het werd de start van een regionaal project van geïntegreerd gebiedsgericht plattelandsbeleid voor de regio tussen Demer en Grote Nete.

HET CHARTER DE MERODE

In januari 2004 zette de Vlaamse regering het licht op groen voor de aankoop van het domein de Merode door de VLM in opdracht van een groep van partners. De visie op streekontwikkeling vormde de basis voor het Charter de Merode dat de partners op 29 maart 2004 ondertekenden. Daarin engageerden ze zich om het domein de Merode als één geheel te bewaren, een gezamenlijke visie voor inrichting en beheer te ontwikkelen, die visie samen te realiseren, verschillende deelgebieden open te stellen en de aanwezige landbouw optimale ontwikkelingskansen te bieden. Ze richtten een stuurgroep op om de engagementen waar te maken.

In juni 2005 besliste de Vlaamse regering om de bossen en de landerijen door te verkopen aan verschillende partners. Het Agentschap voor Natuur en Bos, de provincie Antwerpen, Kempens Landschap vzw, Natuurpunt vzw, de stad Scherpenheuvel-Zichem, de gemeenten Tessenderlo en Westerlo, en de Norbertijnenabdij van Averbode kwamen tot een overeenkomst over wie welk deel van het domein zou kopen van de VLM. Op 20 november 2005 volgde de formele ondertekening van de verkoop.

Op 19 juni 2006 ging het plattelandsproject, als pilot voor het Vlaamse plattelandsbeleid, officieel van start. De voorzitterskamer van de stuurgroep verhuisde van het kabinet bevoegd voor Leefmilieu naar het kabinet bevoegd voor het Vlaamse Plattelandsbeleid. Kort daarna werd een herkenbare huisstijl ontworpen. Het vlinderlogo was het startsein voor de streekontwikkeling van 'de Merode, prinsheerlijk platteland'.

HET INTEGRAAL PLAN

De VLM verruimde in die periode haar kennis van gebiedsgerichte ontwikkeling door deelname aan het Europese Interreg-pro-

Het kasteel de Merode ▲

*Eric Verhaert,
Projectleider de Merode
2000-2011*

“Europese projecten zijn zeer belangrijk geweest voor de gebiedsgerichte benadering van de Merode. Ze zorgden niet enkel voor financiële middelen, we hebben ook zeer veel geleerd van buitenlandse voorbeelden en onderzoeken. Europese projecten maken het bovendien mogelijk om te experimenteren.”

Juul Adriaens,
procesbegeleider 2008-heden

“Lokale ondernemers zijn fier op hun streek en producten, maar ook op elkaars producten. In plaats van elkaar te beconcurreren, werken ze samen en dat resulteert in een streek waar heel wat kwaliteit te vinden is, zowel in de natuurlijke rijkdom als in het aanbod dat daarrond ontwikkeld werd.”

ject 'Lifescape your Landscape' (2006-2008). Dat leidde ertoe dat ze in juni 2006 van de stuurgroep het mandaat kreeg om een integraal plan op te maken. Dat kwam tot stand na een uitgebreid proces met alle betrokkenen in de regio. Het integraal plan was een lijst van projecten en acties ingedeeld in drie pijlers.

Alles vertrekt bij de natuurlijke rijkdom van het gebied. Om die te vrijwaren werd de eerste pijler 'de Merode, platteland met klasse' geschreven met alle projecten die te maken hadden met landschap, natuur en erfgoed. Omdat het gebied openbaar werd, moest er ook een beleevingsaspect aan gekoppeld worden, uiteraard met aandacht voor de leefbaarheid nu en in de toekomst. De acties en projecten met een link naar de economische ontwikkeling van de regio werden opgenomen in de tweede pijler 'de Merode, innoverend en gastvrij platteland'. Een gebied kan pas ten volle tot ontwikkeling komen als er ook een lokaal draagvlak is. De derde pijler kreeg de titel 'de Merode, zelfbewust platteland' en legde de focus op de betrokkenheid van de bewoners bij het gebied en zijn kwaliteiten. Samen vormden de drie pijlers de basis voor het verhaal van de Merode als prinsheerlijk platteland. De stuurgroep keurde het integraal plan in maart 2007 goed.

PLATTELAND MET KLASSE

De eerste pijler van het integraal plan is toegespitst op het behoud en de versterking van het natuurlijk, landschappelijk, onroerend en cultureel erfgoed in het gebied. De VLM beschikt daarvoor over meerdere instrumenten, vooral natuurinrichting en landinrichting lenen zich daartoe. Er werden voorbereidende studies opgemaakt, vergunningen aangevraagd en werken uitgevoerd op het vlak van natuurherstel, landschapsverbetering, padenstructuur, waterhuishouding, herstel van klein erfgoed, infrastructuur. Er werden percelen geruïld en strategische aankopen gerealiseerd. Via de Europese projecten werd aanvullend sterk ingezet op erfgoed en stilte. De partners namen zelf ook initiatief, waardoor onder meer de Poort Averbode heel mooi is uitgebouwd. Meer informatie over de realisaties staan verderop in dit boek.

INNOVEREND EN GASTVRIJ PLATTELAND

De tweede pijler van het integraal plan legt de link naar de economische meerwaarde voor de regio. Zo werd als onderdeel van 'Lifescape your Landscape' een model ontwikkeld om de economische effecten van

© Marc Sijtootmaekers

projecten te voorspellen. Toegepast op het natuurinrichtingsproject Averbode Bos en Heide kwam het model tot prognoses van 110 extra arbeidsplaatsen, in de horeca en voor de inrichtingswerken in het gebied. Het versterken van de streekidentiteit en het toegankelijk maken van het gebied genereert economische waarde. Via landinrichting werden meerdere onthaalzones ingericht zoals de Poort Averbode en de Poort Gerhagen. De poorten verwelkomen de bezoekers op een uniforme manier en met een herkenbare huisstijl, ze zetten hen op weg naar een aangename kennismaking met de troeven van de streek. Een uitgebreid wandelnetwerk verzekert de toegankelijkheid van het gebied. Mountainbikers en ruiters kregen een apart recreatief netwerk, naast het al bestaande fietsnetwerk. Bezoekers en recreanten vragen voldoende belevingsmogelijkheden. Dankzij het Europese project Collabor8 (2008-2011) werden lokale ondernemers aangemoedigd om zich te verenigen in een netwerk en samen een kwaliteitsvol aanbod uit te werken. Onder de vleugels van de Merode vonden zij een herkenbare identiteit en verzelfstan-

digden ze zich in het 'Ondernemersnetwerk de Merode'. Het aanbod van lekkere adressen en leuke activiteiten is sindsdien alleen maar toegenomen. Verschillende ondernemers dragen officieel het belevingslabel de Merode, wat de bezoeker een garantie biedt dat het verhaal van de ondernemer volledig aansluit bij de visie van het project de Merode.

ZELFBEWUST PLATTELAND

De derde pijler versterkt de sociale cohesie in het gebied en gebruikt daarvoor vaak het aanwezige erfgoed. Het Europese project Rural Alliances (2012-2015) ondersteunde erfgoedhouders zoals heemkundige kringen en kleine musea om hun rijke verhalen over te brengen aan de bevolking, waardoor die zich bewuster wordt van de boeiende geschiedenis van de streek. Zo was er een groots musicalspektakel over de familiegeschiedenis van de Merode. In samenwerking met de lokale erfgoedverenigingen kwam er een erfgoedboek, dat op een laagdrempelige manier de geschiedenis van de streek vertelt. Ook quick wins bleken een belangrijk

Hoy-Ming To,
Projectleider de Merode
2013-heden

“De quick wins waren aanvankelijk bedoeld om het grote streekproject snel zichtbaar te maken, maar ze zijn uitgegroeid tot een instrument met een belangrijke waarde op zich: ze brengen de Merode dichterbij de inwoners, ze worden sterk lokaal gedragen en ze bevorderen de sociale cohesie. Ook nu de Vlaamse financiële steun weggevallen is, zullen de provincies deze werking en vorm van partnerschap verderzetten.”

+ Aankoop de Merodedomeinen
+ Ondertekening Charter de Merode
+ De Merodehappening
+ Scherpenheuvel en openstelling
+ Averbode Bos en Heide

2004

+ Officiële lancering plattelands-
project de Merode
+ Logo, slogan en website

2006

+ Ontwikkeling huisstijl de Merode
+ Start van meerdere werven

2008

+ Opening wandelnetwerk en
proefdruk wandelkaart
+ Lancering de Merodebox

2010

2005

+ Opstart Europese projecten

2007

+ Goedkeuring eerste integraal plan

2009

+ Opening klompenmuseum
+ Eerste ondernemersbrochure

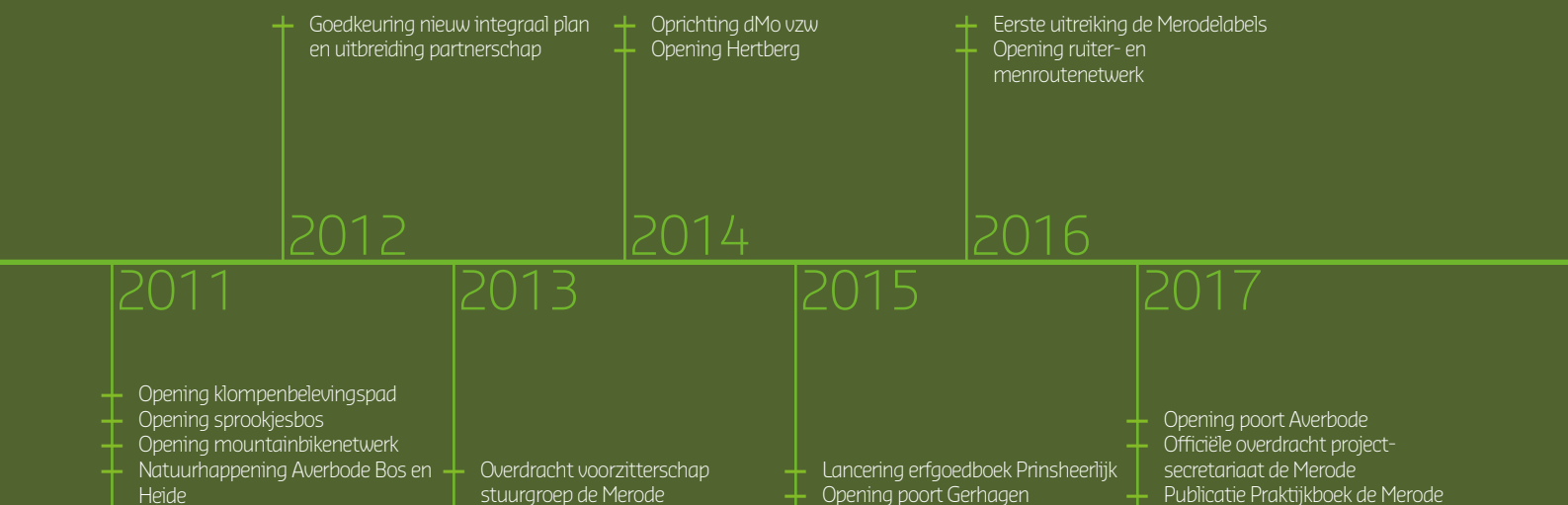
*Olga Jongeneelen,
Projectleider de Merode 2011-2013*

'Het vernieuwde integraal plan was een noodzakelijke stap in het groepsproces van de Merode. In de loop der jaren komen er nieuwe coalities en uitdagingen, posities verschuiven en nieuwe ervaringen vragen tot een nieuwe setting. Het fundament van het charter én de pijlers zijn zo sterk dat dit partnerschap en dit gebied een mooie toekomst hebben. Het draagvlak bij de ondernemers en de erfgoedverenigingen is groot, zij dragen mee het DNA van de Merode om het te vertolken naar de inwoner of de recreant.'

© Marc Sloopmaekers

instrument om bewoners te activeren en hen te laten deelnemen aan de ontwikkeling van hun streek. Quick wins zijn kleinschalige initiatieven die inwoners en lokale verenigingen zelf bedachten en uitwerkten in afwachting van de grote inrichtingswerken. Ze kwamen tot stand met steun van de Vlaamse overheid. Een ander instrument was de erfgoedevenementenoproep waarmee verschillende culturele en folkloreevenementen werden ondersteund. Met hun snel zichtbare en gedragen resultaten wakkerden de quick wins en de open oproepen het enthousiasme en de fierheid aan en vergrootten ze het draagvlak voor het ruimere project. Ze zijn sinds kort ook structureel ingebed in de instrumenten voor streekontwikkeling van de Vlaamse overheid. In de Merode zelf zullen de drie provincies en het nieuwe partnerschap deze methodiek voortzetten.

DE MERODE, ZELFSTANDIG PLATTELAND

In 2011-2012 evalueerden de partners het integraal plan, de projecten en de lopende initiatieven. Het was een scharniermoment waarbij ze samen vooruit blikten en het gesprek aangingen over het toekomstige beheer en het behoud van het project. Er was behoefte aan het herformuleren en verdiepen van het partnerschap om het een duurzaam karakter te geven voor de komende decennia. De VLM organiseerde daarvoor doordenkdagen. Naast de leden van de stuurgroep, de projectgroep en de planbegeleidingsgroep werden ook individuele on-

dernemers en verenigingen bij het proces betrokken. Voor de eerste keer zat iedereen samen aan tafel en dat zorgde voor een vernieuwde dynamiek met pittige en leerrijke discussies. Uiteindelijk resulteerden de doordenkdagen in een vernieuwd integraal plan met een verfijning van de doelstellingen van de drie pijlers. Ook de toekomst voor het gebied moest een duidelijkere plek krijgen. Die werd opgenomen in een vierde pijler, 'de Merode, zelfstandig platteland'. Die moet het gebied de Merode verankeren voor de komende generaties.

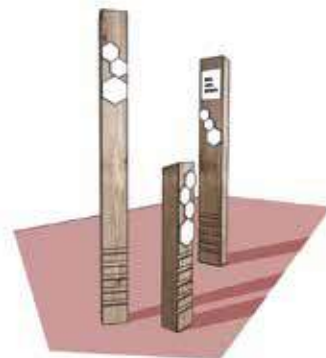
DRIË PROVINCIËS ZULLEN COÖRDINEREN

In de beginjaren van het project de Merode lag de klemtoon op het uitwerken van de visie op de toegankelijkheidsplannen, de inrichtingsplannen en de streekontwikkeling. De voorbije jaren verschoof de aandacht naar het finaliseren van de inrichtingsplannen, het beheer, de toeristisch-recreatieve vermarkting en de toekomstige structuur. In 2012 werd beslist dat de VLM de coördinatietaak zou overdragen aan de provincies Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant. ■

Eric Verhaert,
Projectleider de Merode
2000-2011

“Een procesmatige aanpak is zeer belangrijk om een project als de Merode te realiseren. Maar in de loop van zo een traject dienen zich ook altijd kansen aan die je niet mag laten liggen, de ‘windows of opportunity’. Je moet goede antennes hebben bij de partners, bij de bevolking, bij de ondernemers. En je moet ervoor zorgen dat de mensen elkaar ontmoeten zodat de vonk kan overslaan. Regelmatig samen feestvieren is cruciaal.”

Deze tekst kwam tot stand op basis van een interview door Bart Van Moerkerke met de vroegere en huidige projectleiders van het plattelandproject de Merode Erik Verhaert, Olga Jongeneelen en Hoy-Ming To en met de procesbegeleider Juul Adriaens, allen actief bij de Vlaamse Landmaatschappij (VLM).

- 1 Afhankelijk van de behoefte en de schaal van een plek kunnen verschillende bouwstenen zoals zitbanken, informatie-dragers, signalisatie of fietsenstallingen worden gebruikt.
- 2 Het Bosmuseum te Gerhagen werd gerenoveerd in de huisstijl als belangrijk baken in het gebied.
- 3 De huisstijl presenteert bestaande initiatieven in een harmonieus geheel.

EEN HERKENBAAR PRINSHEERLIJK PLATTELAND

Omdat het gebied dat vandaag gekend is als 'de Merode' voorheen nooit als een geheel werd beschouwd, ontbrak een sterke identiteit. Een uniforme huisstijl en een heldere vormtaal brachten daar mee verandering in. Vandaag verhoogt het eenduidige beeldmerk van banken, signalisatie, informatieborden en ontmoetingsplekken de herkenbaarheid van de Merode als een samenhangend gebied.

Het ontwikkelen van een huisstijl voor de inrichting van de Merode was één van de eerste pogingen om de wildgroei van meubilair en informatiedragers te stroomlijnen. Deze opdracht werd toevertrouwd aan studie bureau Omgeving en Studio Stefan Schöning.

DUIDELIJK KADER

Bij de opmaak van de huisstijl voor de Merode is gezocht naar specifieke vormen, materialen en kleuren die het gebied visueel ondersteunen en het onderscheid met andere (plattelands)projecten verduidelijken. De huisstijl reikt een duidelijk afgelijnd kader aan om de bestaande initiatieven op elkaar af te stemmen en als een harmonieus geheel te presenteren.

BOUWSTENENCATALOGUS

Open lagen zijn de rode draad in de ontwikkelde huisstijl. Deze gelaagdheid typeert de regio waarvan landschappelijke, cultuurhistorische, natuurlijke en recreatieve troeven de kernwaarden vormen. Dit gegeven is vertaald in een heldere vormtaal, die verduidelijkt wordt in een bouwstenencatalogus. Deze catalogus wordt gehanteerd bij de vormgeving van verschillende ontwerpgevallen, zoals recreatieve routes, ver-

keersveilige kruispuntoplossingen, invullingen van onthaalzones.

De catalogus bevat eveneens een groot aantal hanteerbare inrichtingselementen die specifiek voor de Merode werden ontworpen. Ze zijn opgebouwd op basis van steeds dezelfde constructie-elementen, materialen en afmetingen. Op deze manier zijn de verschillende inrichtingselementen onderling eenvoudig combineerbaar en hebben ze verschillende toepassingsmogelijkheden. Bij de opbouw, de positionering en het gecombineerde gebruik van de elementen staat de link tussen informatie, functie en genieten centraal. Op de vormgegeven plekken ontstaan spontane ontmoetingen: zitten naast een informatiebord, uitrusten op een fietsenstalling enzovoort. Deze ontmoetingsplekken worden uitgevoerd op verhardingsvlakken die schijnbaar willekeurig in het landschap zijn uitgesneden. Alle betrokken partijen waken er samen over dat de huisstijl ook daadwerkelijk wordt gebruikt en nauwgezet wordt toegepast. Alleen op deze wijze kan hij bijdragen tot een samenhangend en herkenbaar prinsheerlijk platteland. Het succes van de huisstijl de Merode heeft er toe geleid dat zowat overal in Vlaanderen huisstijloefeningen voor groengebieden zijn opgestart. ■

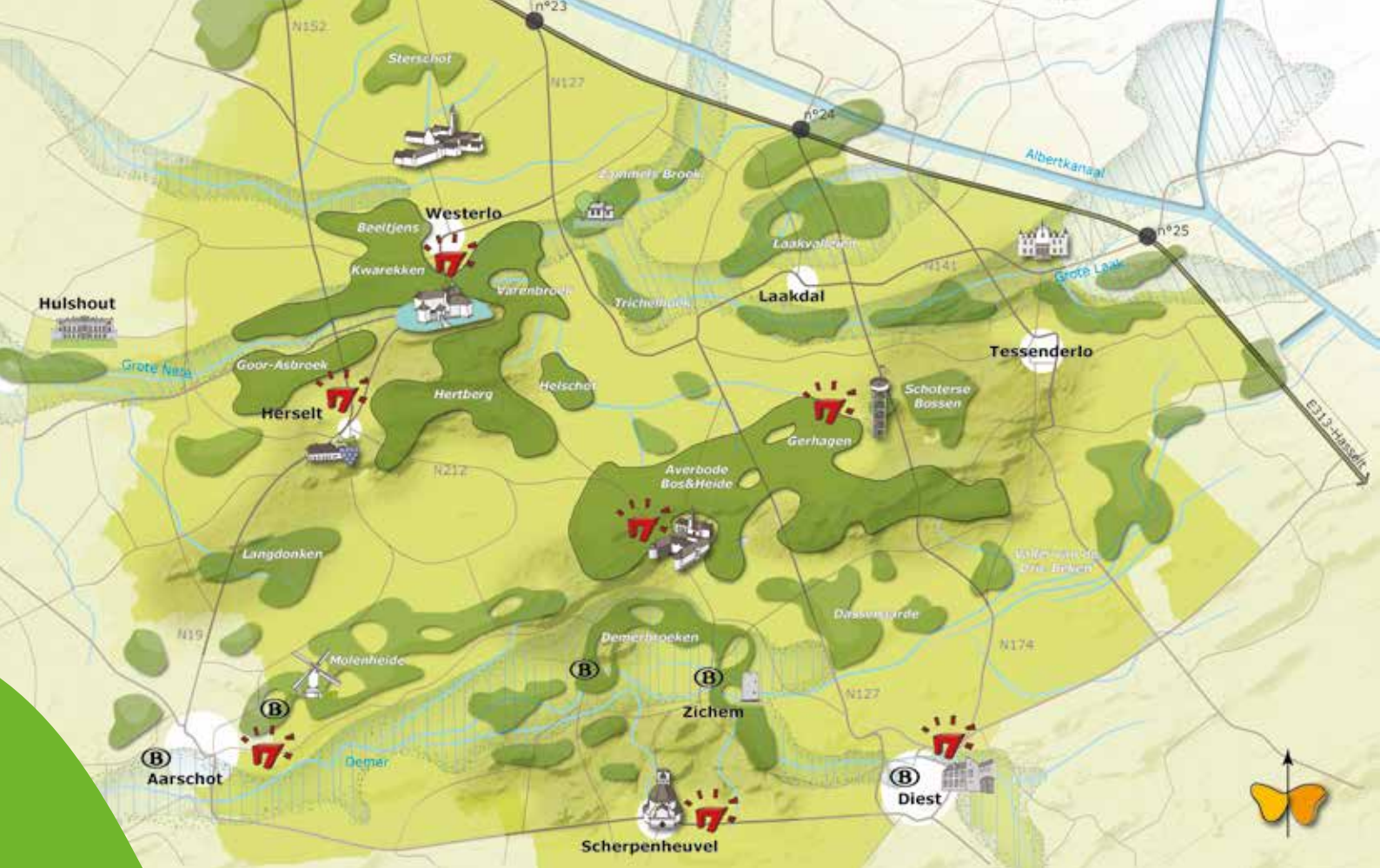
2

3

ONTDEK DE MERODE OP DE FIETS

DRIE ROUTES, DRIE POORTEN, DRIE NETWERKEN

DE MERODE IN VOGELVLUCHT

In het eerste hoofdstuk van dit boek kwam u alles te weten over de ontstaansgeschiedenis van het merk de Merode. Nu nemen we u op sleeptouw doorheen het prinsheerlijke platteland. Het uitgestrekte gebied tussen Nete en Demer laat zich niet in één oogopslag vatten. Wie de Merode bezoekt, moet keuzes maken. Te voet, te paard of met de fiets? Een startpunt in Limburg, Antwerpen of Vlaams-Brabant? Een daguitstap of een lekker lang weekend?

In dit hoofdstuk belichten we de grote diversiteit van de Merode. We verkennen het gebied via drie fietsroutes, dagtochten met een eigen vertrekpunt zodat u vanuit drie invalshoeken met de Merode kan kennismaken. Elke provincie heeft zo een vertrekpunt of poort tot het gebied. We volgen enkele knooppunten langs het fietsroutenetwerk, die naar verrassende hoekjes leiden. Onderweg kruisen we het wandel- en ruiternetwerk. De drie tochten tonen het gevarieerde instrumentarium dat de Vlaamse Landmaatschappij de

voorbij tien jaar inzette om de Merode te maken tot wat het vandaag is. Ze voeren langs projecten van natuurontwikkeling en landschapsherwaardering. U komt meer te weten over de lokale dynamiek van ondernemers en erfgoedbeheerders, en snuift de sfeer van de groots opgevatte Merode-happenings. We nemen de tijd om enkele streekproducten te proeven en te luisteren naar mensen die meeschreven aan het verhaal van de Merode.

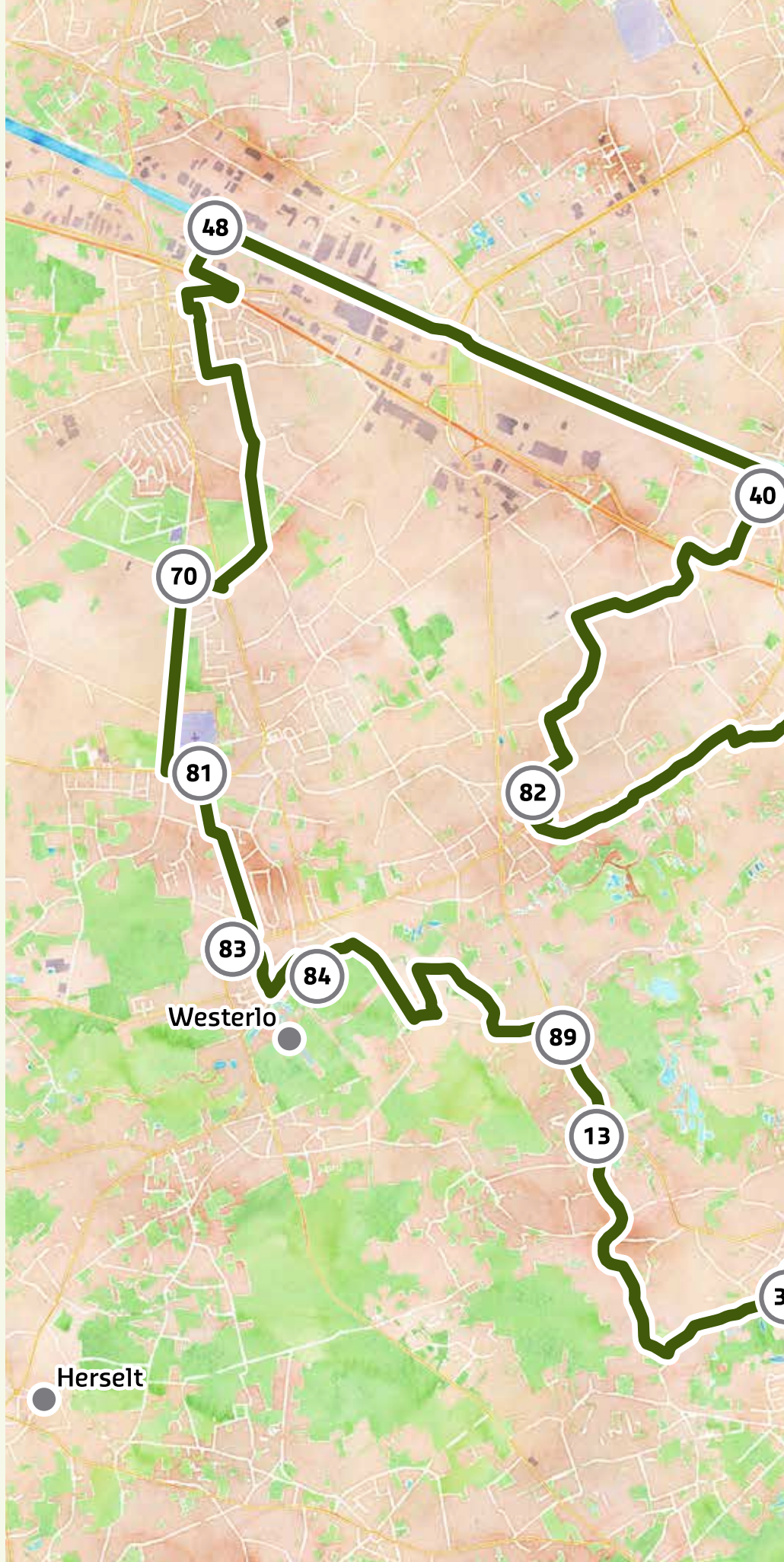
Laat dit boek een smaakmaker zijn om zelf op verkenning te gaan. De fietstochten vanaf de poorten Gerhagen, Averbode en Scherpenheuvel zijn kant-en-klaar uitgestippeld, speciaal ter gelegenheid van dit praktijkboek. Maar niets belet u om zelf een tocht samen te stellen? Zoekt u rust en stilte in bos en hei? Bent u een erfgoedfanaat? Wilt u zich bezinnen in een abdij, begijnhof of basiliek? Of verkiest u een fikse tocht met de mountainbike of te paard om daarna een streekbiertje te drinken? De Merode heeft het allemaal. ■

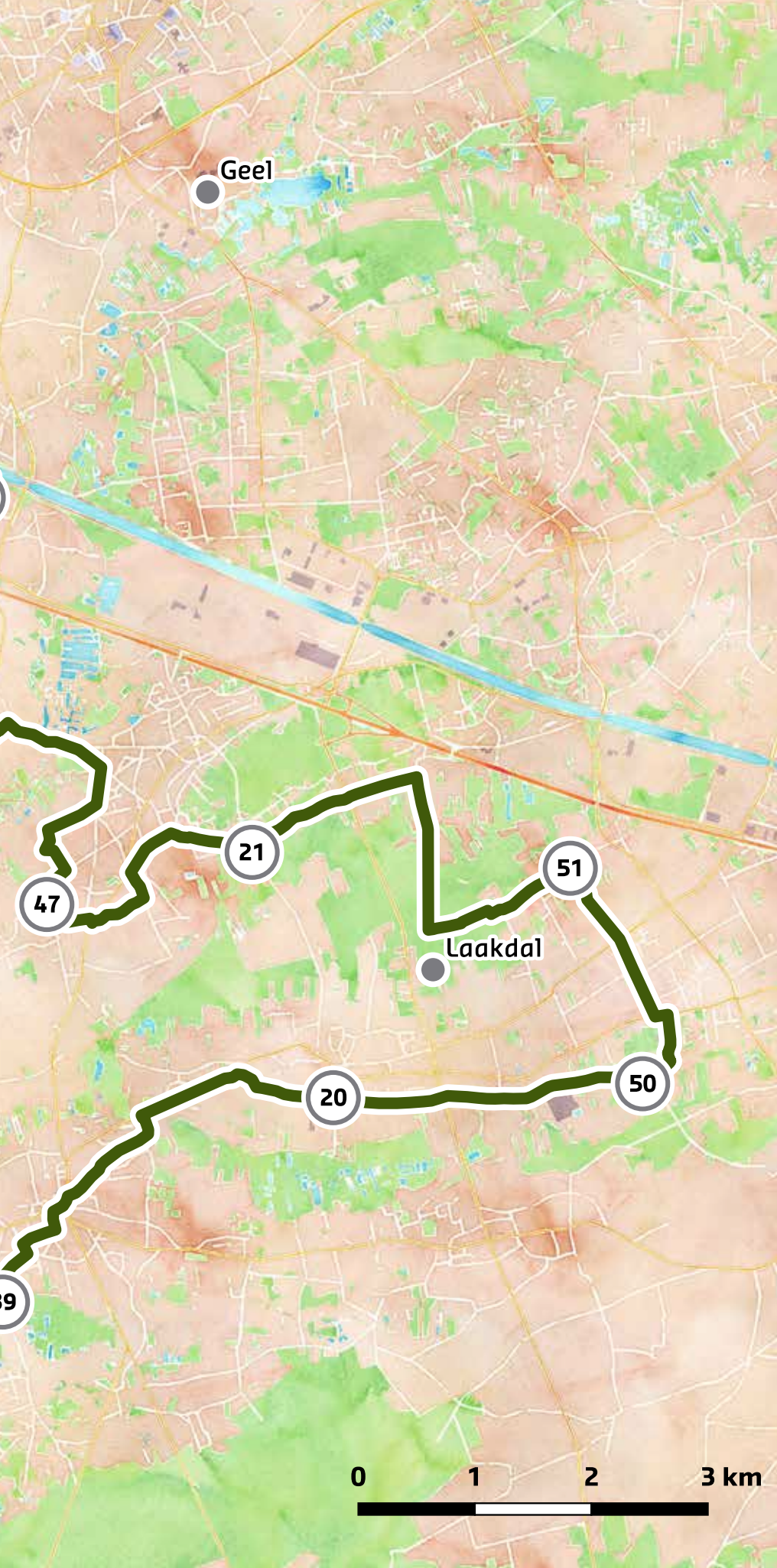
Waar abdijen en kastelen
het landschap kleuren,
Waar prinsen, witheren en boeren
schrijvers inspireren.

ROUTE 1

BEZIENSWAARDIGHEDEN

▲ Kaart: vlaanderen-fietsland.be / OpenStreetMap / Stamen Design

Vera Celis,
burgemeester Geel

“Geel is bekend als ‘Barmhartige stede’, dit al sinds de Middeleeuwen. De identiteit van een stad of gemeente wordt uiteraard ook mee bepaald door streekproducten die er gemaakt worden. Het ‘Geelse hartje’ is een bijzonder smakelijk koekje dat iedereen kan bekoren. Voor onze streekbieren ‘Zeunt’, ‘Vliet’, en het ‘Vals Paterke’ zijn steeds heel wat gegadigden. Eten en drinken, het hoort bij het genieten van het leven. Onze stad behoort ook tot het Merodegebied, toeristisch, cultureel een echte troef! Onze streekproducten verder promoten mogelijkheden creëren om er kennis mee te maken, behoort mede tot de doelstellingen die we voor ogen hebben, met ons lidmaatschap bij ‘de Merode’”

LANDINRICHTING

BEELTJENS- KWAREKKEN

Beeltjens-Kwarekken is een bosgebied in Westerlo. Het project van landinrichting zorgde voor de opwaardering van het bos, de verbetering van recreatieve routes en de aanleg van nieuwe recreatieve voorzieningen zoals speeltuin, ontvangstzones, straatmeubilair en infoborden.

TECHNISCHE FICHE

Locatie: Papedreef 1, Westerlo, Antwerpen

Uitvoeringstermijn in werkdagen: 140

Jaar van realisatie: 2011-2012

Oppervlakte: 178 ha

Budget ontwerpopdracht : 48.736,80 euro excl. BTW

Budget uitvoering werken : 1.209.056 euro excl. BTW

Subsidies: 70% landinrichting

Projectpartners: Gemeente Westerlo, Kempens Landschap vzw, Sint-Sebastiaansgilde, Agentschap voor Natuur en Bos

De Beeltjens en de Kwarekken sluiten nauw aan bij de woonkern van Westerlo. In het zuiden vormt de Grote Nete de grens.

DE BEELTJENS, DREVEN IN STERVORM

De Beeltjens mag je de achtertuin van de gemeente Westerlo noemen. De klemtoon ligt er op recreatie. Vooral in het weekend genieten wandelaars en joggers er van de natuur en het landschap. Vanaf de eerste helft van de 19de eeuw werden de droogste delen van de Beeltjens omgevormd tot een naaldbos door de massale vraag naar mijnhout in die tijd. Daardoor was het bos op sommige plaatsen eentonig, met weinig variatie. Via inrichting en beheer zijn de donkere dennenbestanden geleidelijk vervangen door een natuurrijker bos van eiken en berken.

Typerend voor de Beeltjens is het stervormige patroon van de dreven, acht wegen lopen door een centraal punt. De stervorm vergemakkelijkte indertijd de ontginning van het bos en werd nu weer geaccentueerd omwille van de belangrijke historische en landschappelijke waarde. De dreven geven het gebied een parkachtig uitzicht. Op het centrale punt werd een ster in kasseien aangelegd die het drevenpatroon benadrukt. Er werden zitbanken en een schuilhut in de Merodehuisstijl geplaatst. De kasseien verwijzen naar het nabijgelegen gemeentehuis met kasteelpark.

DE ZEER GEVARIËERDE KWAREKKEN

In de Kwarekken wordt maximaal ingezet op de ecologische potenties en het natuurlandschap. Het gaat er van hoog en droog

© Marc Sijootmaekers

2a

2b

- de Asberg, op de grens met de Beeltjens - naar laag en nat - de vallei van de Grote Nete. De hoger gelegen stukken zijn vergelijkbaar met de Beeltjens: door het creëren van meer ruimte voor loofbossen en open plekken worden de natuur en het landschap verrijkt. Meer naar de Grote Nete toe ligt een uitgelezen terrein voor de meer natuurgerichte laarzenwandelaar: een mozaiek van natte hooilanden, broekbossen en op enkele plaatsen populierenaanplanten. Inrichting en beheer zorgen voor een zeer gevarieerd gebied met loofbos, naaldbos, heide, duin, ven en overgangssituaties.

BRUG TUSSEN BEELTJENS EN KWAREKKEN

De drukke steenweg van Westerlo naar Zoerle-Parwijs scheidt de Beeltjens van de Kwarekken. Een voetgangersbrug verbindt

beide gebieden, recreanten kunnen er veilig oversteken. De brug in de huisstijl van de Merode is een baken in het landschap.

SPEELTUIN BOSWACHTERS-HUIS

Aan de Beeltjens ligt de jeugdherberg Boswachtershuis met een speeltuin. De speeltuin is heringericht en opgewaardeerd. Eén zone bestaat uit meer klassieke speeltuigen, de andere zone is opgebouwd met natuurlijke elementen (wilgwam, keien-spiraal...) en heeft een meer avontuurlijk karakter. Er is ook een link gelegd naar het kasteel van Westerlo en het sprookjesbos in de Beeltjens. Er is een vertelhoekje voor de sprookjesvertellers. Het meubilair van de speeltuin heeft de huisstijl van de Merode. ■

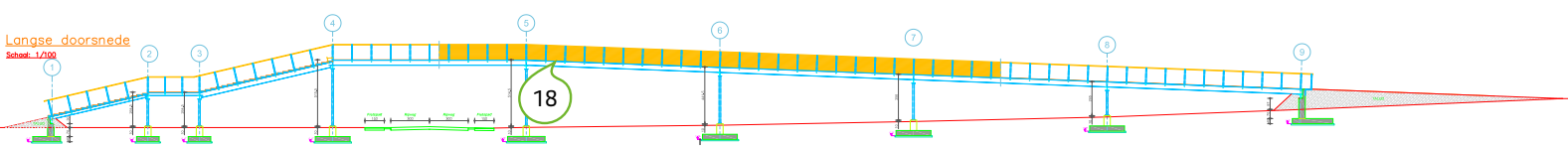
- 1 In de natuur lonkt het avontuur.
- 2 De stervorm van de dreven is zowel vanuit de lucht als vanop de grond herkenbaar. De dreven in de Beeltjens vergemakkelijkten de ontginning van het bos voor de mijnbouw.

- 3 De voetgangersbrug in de Merodehuisstijl verbindt de Beeltjens met de Kwarekken en vormt een baken in het landschap.
- 4 De populaire speeltuin bij jeugdherberg Boswachtershuis is vernieuwd, er kwamen ook zitbanken in de Merodehuisstijl.
- 5 De majestueuze dreven van het oude prinselijke landgoed zijn beeldbepalend in de Kwarekken.
- 6 In het Sprookjesbos is er ruimte voor avontuurlijk spel.

Guy Van Hirtum,
burgemeester Westerlo

“In een land met zoveel administratieve structuren en beleidsniveaus is het geloof in verbondenheid op bovenlokaal niveau niet zo vanzelfsprekend. In de Merode is die verbondenheid er wel. Het project heeft voor een groot stuk de identiteit en de uitstraling van deze regio bepaald en overstijgt de provinciegrenzen. Die uitstraling is niet enkel belangrijk voor bezoekers van buitenaf, maar ook voor onze eigen inwoners. Het verzilveren van de potentie in het de Merodegebied en het behouden en versterken van de samenhang worden de belangrijkste uitdagingen voor de komende jaren.”

Tine Gielis,
burgemeester
Laakdal

“De pastorie en de zagerij zijn plaatsen waar geschiedenis en toekomst hand in hand gaan en die symbool staan voor het samenspel tussen verschillende partners, generaties en ambachten. En laat daar nu net het de Merodeverhaal over gaan, over duurzaamheid en samenwerking om versnippering tegen te gaan.”

TECHNISCHE FICHE

Locatie: Heistraat 2 en Meerlaarstraat 120, Klein Vorst (Laakdal), Antwerpen

Jaar van realisatie: na de renovatie van de bouwwerken

Oppervlakte: 44 ha

Geraamd budget uitvoering werken : 262.590 euro excl. BTW

Subsidies: 70% landinrichting

Projectpartners: Agentschap Onroerend Erfgoed, provincie Antwerpen, gemeente Laakdal, Kempens Landschap vzw, k.ERF, Familiehulp, familie Beyens (vorige eigenaar stoomzagerij), VLM

De inrichting van de buitenomgeving van de pastorie sluit aan bij de nieuwe functie als dagopvang voor senioren en als noodopvang.

PASTORIE EN STOOMZAGERIJ

De pastorie en het oudste schooltje, en de voormalige stoomzagerij zijn twee beschermde sites in Klein Vorst (Laakdal). De aanleg van de buitenomgeving en de integratie in het recreatieve netwerk van de Merode waren het voorwerp van het landinrichtingsplan Pastorie en Stoomzagerij.

PASTORIE EN OUDSTE SCHOOLTJE

De voormalige pastorie en het oudste schooltje liggen in het centrum van Klein Vorst. De pastorie werd tussen 1804 en 1808 door Norbertijnen gebouwd op de plaats van de ‘Kappelleschans’, een 17de-eeuwse schans met schanshuis. Naast de pastorie is er een klein schoolgebouw, bestaande uit een klaslokaal en een tweede kamer met een open haard en een bakoven. Het is mogelijk het oudste schoolgebouw van de Kempen.

De inrichting van de buitenomgeving sluit aan bij de nieuwe functie van de pastorie, die dienst zal doen als dagopvang voor senioren en als noodopvang. Moestuinbakken, enkele speelelementen en nieuwe zitbanken zullen de tuin van de pastorie nog aantrekkelijker maken. De voormalige ringgracht rond de schans, die nog bewaard bleef tot de jaren '50 van de vorige

Na de restauratie van de gebouwen van de voormalige stoomzagerij zal de buitenomgeving worden ingericht.

eeuw, wordt deels zichtbaar. De bestaande wandelpaden worden toegankelijk voor rolstoelgebruikers. Door het op snoeien van de bomen aan de voorzijde van het gebouw zal de pastorie beter zichtbaar zijn. De parking wordt heraangelegd. De pastorietaan wordt een aangename startplaats in het wandelnetwerk de Merode.

STOOMZAGERIJ

De voormalige stoomzagerij in de Heistraat is enig in zijn soort in Vlaanderen. Enkele fabriekshallen, verschillende werktuigen en een stoommachine van omstreeks 1900 zijn bewaard. Het is een uniek voorbeeld van de stoomgeneratie en van werktuigen van Belgisch fabricaat uit de periode tussen 1900 en de Tweede Wereldoorlog.

De aanleg van de omgeving zal de geest van de vroegere industriële site weer tot leven brengen. Machines en boomstammen zullen inspiratie leveren voor (educatieve) belevingselementen. Met picknick- en zitbanken wordt een aangename ontmoetingsplaats voor wandelaars, fietsers en wijkbewoners gecreëerd. In de gebouwen zal de gemeente onder meer een toeristische verhuurdienst onderbrengen zodat bezoekers het mooie de Merodegebied met elektrische voertuigen kunnen verkennen. ■

COLLABOR8

*Stijn Stevens,
uitbater B&B Welcome Home
en lid de Merode Ondernemers vzw*

“Nu ik lid ben van de Merode Ondernemers vzw kom ik meer te weten over het de Merode-gebied en dat is heel belangrijk voor mij, maar ook voor mijn klanten. Nu kan ik hun wat bijbrengen over het gebied en hen laten kennismaken met de streekproducten.”

GEEN HARDWARE ZONDER SOFTWARE

Het Europese project Collabor8 werd aangegrepen om in de Merode netwerken van ondernemers, erfgoedhouders en landbouwers tot stand te brengen. Het was ook zeer belangrijk voor het bekendmaken van het gebied.

De VLM heeft van oudsher de taak om de inrichting van het platteland te verzorgen. Dat gebeurt via projecten van land- of natuurinrichting, via het hier en daar ruilen of verkavelen van gronden. Na de uitvoering van de werken is de taak van de VLM volbracht en neemt ze een nieuw gebied onder haar hoede.

In de Merode werd voor de allereerste keer voor een integraal project gekozen. En dus moest ook gezorgd worden voor de nodige structuren om de realisaties in stand te houden en/of verder te ontwikkelen. Een belangrijke stap daarin was het Europese Interreg IVB-project Collabor8, dat draaide rond de branding van rurale gebieden en in vier landen tegelijk werd opgestart. Op regelmatige trans-Europese meetings wisselden verschillende rurale gebieden in Engeland, Nederland, Ierland en Vlaanderen kennis uit.

In de Merode werden via dit project enkele netwerken tot stand gebracht. Het

projectsecretariaat maakte het mogelijk dat ondernemers, erfgoedhouders en landbouwers elkaar op regelmatige basis ontmoetten en van elkaar leerden, ook over de grenzen heen. Op deze manier ontstonden clusters van mensen die begonnen samen te werken. Dat was de basis voor de latere de Merode Ondernemers vzw. Die bundelt met zestig actieve leden de ondernemerswereld in de Merode. dMO vzw is ook een nieuwe partner in de bestuursstructuur van de Merode.

Naast de belangrijkste doelstelling van Collabor8 - het samenbrengen en versterken van de mensen - werd ook heel wat geïnvesteerd in het bekendmaken van het gebied. Er werd promotiemateriaal allerhande ontwikkeld. Er kwam een ‘de Merodebox’ met een achttal producten en geschenkbonnen van twintig andere ondernemers.

Uit Collabor8 groeide het latere erfgoedproject Rural Alliances. ■

© Ton Wiggensraad

2

DE MERODEBOX

Via Collabor8 ontstond een uitgebreid netwerk van ondernemers uit de Merode die stonden te popelen om het gebied samen op de kaart te zetten. Eén van de meest in het oog springende realisaties was de de Merodebox. Verschillende ondernemers sloegen de handen in elkaar en bedachten een formule om producten uit het hele gebied aan te bieden. Met de steun van het projectsecretariaat werden een 600-tal boxen gevuld met enkele streekproducten en waardebonnen voor minder tastbare producten, zoals overnachtingen bij B&B's.

Het was één van de eerste reële producten die ontstonden uit een samenwerking in de Merode. Naast een promotioneel product was de box dus ook belangrijk voor de versterking van het lokale ondernemersnetwerk.

Sean DeBuitlear,
communication officer
South Kerry Development Partnership (SKDP)

“This was the key learning from the project: having all partners in the regions working together to devise and achieve common goals. It can be done – de Merode is an example of what is possible –, a region that is a shining star in a cloudy sky, a leader not a follower.”

3

4

DE MERODE ONDERNEMERS

Tijdens het vervolgproject van Collabor8, Rural Alliances, richtten de de Merode Ondernemers een juridische structuur op. Sindsdien gaan ze als een vereniging zonder winstoogmerk door het leven. Een kerngroepje van ondernemers maakt een zeer duidelijke keuze om elkaar te versterken en om het gebied de Merode als een gezamenlijke troef voor hun ondernemerschap te beschouwen.

Dominique Brokken, uitbater Westelhof en
voorzitter de Merode Ondernemers vzw

“In de Merode zijn er nog heel wat mogelijkheden voor ondernemers. Door samen te werken in de vzw trachten we die optimaal te benutten. De eerste resultaten laten zich al zien, bijvoorbeeld in ons Tapasfestival en ons promotiesysteem.”

- 1 De eerste clusterbijeenkomst van de Europese projectpartners vond plaats in de abdij van Averbode.
- 2 In september 2010, tijdens de feestelijkheden van Prominant, werd de de Merodebox aan het publiek voorgesteld.
- 3 De leden van het ondernemersnetwerk maken kennis met streekproducten uit de Merode.
- 4 Mensen samenbrengen en het netwerk versterken is de belangrijkste doelstelling van Collabor8.

DE MERODE-HAPPENING

Samen feesten is belangrijk voor het project de Merode. Het versterkt de band tussen de partners en laat toe een breed publiek uit de regio te bereiken. Sinds de start van het project is de de Merodehappening een jaarlijkse vaste waarde.

TECHNISCHE FICHE

Locatie: jaarlijks wijzigend

Budget: 10.000-15.000 euro

Subsidies: Collabor8 en Rural Alliances (50%) gedurende looptijd van deze projecten

Projectpartners: de Merodepartners

De Merode is een nieuwe naam voor de streek. Een instrument dat bijdraagt aan de naambekendheid en het draagvlak bij de lokale bevolking is de jaarlijkse Merodehappening. Het feest wordt, indien mogelijk, gekoppeld aan een speciale realisatie zoals de opening van een poort en vindt telkens in een andere gemeente in het gebied plaats. Met de happening vieren de projectpartners wat het voorbije jaar werd bereikt. Ze stellen de realisaties voor aan het brede publiek en tonen wat er reilt en zeilt in de streek. Lokale ondernemers en verenigingen bieden hun producten aan op de streekmarkt met het lekkerste en leukste van de Merode. Het geheel wordt opgevrolijkt met animatie, optredens, lokale wandelingen...

De Merodehappening staat in het teken van het gezin. Gezelligheid is er troef, een lekker lokaal biertje of een burger van de lokale hoeveslager dragen daaraan bij. Op deze manier hebben de voorbije jaren duizenden bezoekers kennisgemaakt met het plattelandproject de Merode.

Tot nu toe werd de happening jaarlijks georganiseerd door één van de Merodegemeenten, in samenwerking met het VLM-projectsecretariaat. In de toekomst zullen de gemeenten samen een actievere rol opnemen in de organisatie.

De Merodehappening kreeg in de beginjaren Europese ondersteuning via de programma's Collabor8 en Rural Alliances, en is intussen uitgegroeid tot een vaste waarde op de streekkalender. ■

1 Lokaal talent laat zich horen

2 Ne Fierefluit, ne Zeunt of ne Pater-noster? Tijdens de de Merodehappening werken alle brouwers samen.

Philippe De Backer,
Kempens Landschap vzw

“De Beddermolen heeft typische karakteristieken die een ‘de Merodegevoel’ oproepen.”

LANDINRICHTING

BEDDERMOLEN

De Beddermolen is een oude windmolen in Tongerlo, die van de abdij afhing. De gebouwen op de site worden gerestaureerd en de omgeving wordt heringericht.

Het domein van de Beddermolen bevindt zich aan de rand van één van de woonkernen van Tongerlo, een deelgemeente van Westerlo. Het is een cultuurhistorisch zeer waardevolle site, die inherent aan de Merode verbonden is en dus van grote waarde is voor de gemeenschap.

De gebouwen behoorden de voorbije eeuw toe aan de adellijke familie van Strydonck de Burckel, waardoor ze afgesloten waren voor het publiek. In 2010 kocht Kempens Landschap vzw de historische Beddermolen. Enkele jaren later diende de mogelijkheid zich aan om de volledige site met molenhuis, stal, schuur en bijgebouw te

kopen. Dat lukte dankzij het combineren van subsidies voor landinrichting en onroerend erfgoed. Nu kan de site worden hersteld en kunnen de landschappelijke en cultuurhistorische waarde, de natuurwaarde, de toeristisch-recreatieve waarde, de belevingswaarde en het educatieve aanbod worden verhoogd. Eerst worden de gebouwen gerenoveerd. Dan volgt de inrichting van de omgeving: de heraanleg van oprijlaan en middenplein, het plaatsen van recreatieve infrastructuur, groenwerken... Zo wordt deze mooie site weer toegankelijk voor de bevolking. ■

TECHNISCHE FICHE

Locatie : Molenwijk 72, Tongerlo, Antwerpen

Jaar van realisatie: 2018-2020

Oppervlakte: 4,5 ha

Geraamd budget uitvoering werken en aankoop molen : 863.771 euro excl. BTW

Subsidies: 30%-70% landinrichting. De renovatie van de molen werd gesubsidiëerd door onroerend erfgoed

Projectpartners: Kempens Landschap vzw, gemeente Westerlo, Agentschap Natuur en Bos, Agentschap Onroerend Erfgoed, VLM

RURAL ALLIANCES

VERBINDEND ERFGOED EN VIJF VERHALEN

TECHNISCHE FICHE

Locatie: de Merode

Jaar van realisatie: 2012-2015

Budget: 4.982.307 euro incl. BTW

Subsidies: 50% INTERREG IVb North-West Europe

Projectpartners: het partnerschap de Merode, de Merode Ondernemers, het Europees partnerschap, erfgoednetwerk, Strategische projectenorganisatie Kempen, VLM

Het Europese project Rural Alliances was de opvolger van Collabor8. Het liet toe sterk in te zetten op het verankeren van het natuurlijke en culturele erfgoed van de Merode, uitgaande van de kracht van mensen, verenigingen en lokale bestuurlijke partners in het gebied.

Rural Alliances - vrij vertaald: plattelands-verbindingen - is een Europees Interreg IVb North West Europe-project. Het werd in september 2011 definitief goedgekeurd en liep tot juli 2015. Het bracht twaalf partners uit verschillende Europese landen samen rond gemeenschappelijke uitdagingen zoals economische en demografische ontwikkelingen op het platteland. Via Rural Alliances kon in de Merode sterk worden ingezet op het verankeren van het

natuurlijke en culturele erfgoed in vijf eenvoudige verhaallijnen: paters, prinses, de natuur, beroemde schrijvers en de stilte als erfgoedwaarde. Het project ging over de kracht van mensen, verenigingen en lokale bestuurlijke partners in de Merode, die deze verhaallijnen stoffeerden en verder wilden uitdragen. Het ondersteunde de uitwisseling tussen en ging actief op zoek naar inwoners die de handen in elkaar sloegen en zich inzetten voor een levendig en leefbaar

*Paul Hermans,
voorzitter heemkring Ansfried
die het streekmuseum
Zuiderkempen beheert*

“Het de Merodeproject heeft bevestigd in welk waardevol erfgoed ik mag leven. De erfgoedssamenwerking heeft de band tussen de partners zozeer versterkt dat dit verdergezet moet worden, het liefst in een erfgoedconvenant waarvoor de aanvraag reeds binnen is.”

OPENLUCHTSPEKTAKEL DE MERODES

Van 16 tot 28 mei 2012 organiseerde de gemeente Westerlo, met ondersteuning van Rural Alliances, het Openluchtspektakel de Merodes. Het vertelde het verhaal van de geschiedenis van de adellijke familie in Westerlo, het leven in Westerlo in de Middeleeuwen en het leven van gravin Jeanne de Merode. Met het spektakel wilde de gemeente het honderdjarige bestaan van het kasteel van Jeanne de Merode herdenken en laten zien wat Westerlo en het gebied de Merode in hun mars hebben.

Tijdens het weekend van Hemelvaart en Pinksteren waren er tien publieksvoorstellingen, voorafgegaan door een avant-première voor deelnemers en vrijwilligers. Alle voorstellingen (telkens 1200 toeschouwers) waren uitverkocht.

platteland. De VLM deed dit samen met de Strategische Projectenorganisatie Kempen die ook subpartner was in Collabor8, waar Rural Alliances op voortbouwde.

Erfgoed was niet het gemeenschappelijke thema van de twaalf Europese partners, maar ze werkten wel allemaal aan de ondersteuning van bewonersinitiatieven met als invalshoek bijvoorbeeld energie, mobiliteit of duurzaam toerisme. Wat ze van elkaar konden leren, is hoe bewonersinitiatieven gericht op plattelandsontwikkeling tot stand komen, hoe overheid, organisatievormen en financieringsmechanismen elkaar in een gebied vinden en versterken.

STERKE NETWERKEN TUSSEN ONDERNEMERS, ERFGOEDHOUDERS EN LOKAAL BESTUUR EN LOKALE ERFGOEDINITIATIEVEN.

Rural Alliances wilde in de Merode een sterke structuur voor de erfgoedhouders verankeren. Het netwerk van de erfgoedorganisaties werd sterk uitgebreid. Dit gebeurde onder meer door regelmatige samenkomsten in netwerkcafés, die hebben geleid tot sterkere banden tussen erfgoedhouders, ondernemers en lokaal bestuur.

Het netwerk van de erfgoedhouders was ook een stuwende kracht voor lokale erfgoedinitiatieven. Er werden halfjaarlijkse

oproepen georganiseerd om kleine en grote lokale initiatieven te stimuleren. Zo was er ondersteuning voor de organisatie van het openluchtspektakel in Westerlo (zie inzet).

Om het erfgoed van de Merode op een leuke, leesbare manier te bundelen, ging een leesgroep van start om een erfgoedboek uit te brengen. Het boek vertelt op een vlotte manier de historische gebeurtenissen in de Merode en maakt dit erfgoed toegankelijk voor een breed publiek van bewoners en bezoekers. Het boek prinsheerlijk is ook als e-book beschikbaar via <http://www.demerodeonline.be/over-het-project/erfgoedboek-de-merode/>.

STILTE, RUST EN RUIMTE

Sinds enkele jaren wordt stilte herontdekt, mensen willen terug naar de stilte. Stilte, rust en ruimte zijn kernwaarden in de Merode, ze zijn een gekoesterde erfgoedwaarde. In de negen gemeenten en steden werden stiltiviteiten (een samentrekking van stilte en activiteit) zoals stilteconcerten, stilteworkshops en stiltewandelingen georganiseerd. ■

Remi Heylen,
bestuurslid heemkring Ansfried

“Het is aan ons om grens(o)verleggend samen te werken zodat de pracht van dit gebied naar waarde geschat wordt, in de eerste plaats door de bewoners zelf.”

- 1 Erfgoedverenigingen, lokale besturen en ondernemers dragen samen de identiteit van de Merode uit.
- 2 Gezamenlijke communicatie is een van de troeven van het ondernemersnetwerk.
- 3 In de Merode kan je stilte nog beleven.

LANDINRICHTING

ABDIJ VAN TONGERLO

De abdij van Tongerlo is een ankerpunt voor het gebied de Merode. De landinrichting beoogt het optimaliseren van de landschappelijke en de erfgoedwaarde van de abdij.

TECHNISCHE FICHE

Locatie: Abdijstraat 40, Tongerlo, Antwerpen

Jaar van realisatie: 2019-2020

Oppervlakte: 49 ha

Geraamd budget uitvoering werken + studies : 355.848 euro incl. BTW

Subsidies: 50% landinrichting, 40% onroerend erfgoed voor maatregelen goedgekeurd in het Landschapsbeheerplan

Projectpartners: abdijsamenleving van Tongerlo, gemeente Westerlo, Agentschap Onroerend Erfgoed, VLM

De abdij van Tongerlo is een markant visueel en historisch baken. Samen met de abdij van Averbode vertelt ze een hele geschiedenis van wat nu 'het gebied de Merode' wordt genoemd. De kernkwaliteiten van de abdij - stilte, bezinning en rust - stralen af op de omgeving van de site. De prachtige eeuwenoude inkomdreef is hiervan het beste voorbeeld.

LANDSCHAP EN ERFGOED

Het goedgekeurde Landschapsbeheerplan dat werd opgesteld in functie van het Beschermingsbesluit voor de abdijsite van Tongerlo gaat uit van de huidige en historische betekenis van de abdij als ankerpunt voor de Kempense regio in het algemeen en voor het gebied de Merode in het bijzonder. De landinrichting bouwt voort op die visie en beoogt de optimalisatie van de landschappelijke en erfgoedwaarde van de abdij. Het gaat over maatregelen ter verbetering van de groene en blauwe infrastructuur, het landschappelijk erfgoed en het sociaal en recreatief medegebruik in de sfeer van bezinning en rust. Die maatregelen hebben niet alleen voor de bezoeker en de inwoner van de abdij betekenis, maar ook

voor de recreant/wandelaar en de inwoner van de gemeente Westerlo die rust zoekt in de natuurlijke omgeving van de abdij.

HERSTEL VAN DE WATERHUISHOUDING EN DE VESTEN

De vesten rondom de abdij die destijds werden aangelegd voor de viskweek en als bescherming tegen plundersers en roversbendes, zullen hersteld worden. Ook de waterhuishouding wordt hersteld door middel van stuwen. De eigendommen en het bos ten noorden van de abdij waren vroeger eveneens omsloten door een vest. Die wordt gedeeltelijk weer zichtbaar gemaakt.

HERWAARDERING VAN HET PADENSTELSEL EN TOEGANKELIJKHEID

Het bestaande padenstelsel wordt gerenoveerd en er komen enkele extra paden. Wandelaars zullen verschillende lussen rondom de abdij kunnen maken. Ze zullen op een innovatieve wijze inzicht krijgen in het leven in de abdij. ■

De majesteuze toegangsdreef naar de abdij van Tongerlo is de allerlaatste 17de-eeuwse Hollandse-lindendreef van de Lage Landen. De bomen werden aangeplant in 1676 of 1677.

KWEEKPROGRAMMA VOOR EEUWENOUD LINDEN

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek onderzocht in opdracht van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in samenwerking met de abdij de genetische aspecten van de lindendreef. De meeste bomen zijn nog in heel goede conditie, maar zoals vaak bij veteraanbomen van deze leeftijd zijn sommige stammen en takken hol door houtrot. Alle oude bomen worden zo lang mogelijk behouden onder meer door snoeiwerken, maar op termijn moet ook aan restauratie gedacht worden. Om het oorspronkelijke karakter van de dreef te behouden, zo blijkt uit onderzoek, gebeurt een eventuele restauratie het best met vegetatief opgekweekt plantsoen van de originele bomen in plaats van met handelsplantsoen. In functie hiervan wordt een kweekprogramma gestart in samenwerking met de abdij.

Bron: Vanden Broeck A., Cox K., Mergeay J. (2016). Genetische karakterisatie van de 17de-eeuwse lindendreef bij de abdij van Tongerlo (Westerlo). Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2016 (INBO.R.2016.11365151). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Abt Jeroen De Cuyper,
abdij van Tongerlo

“De norbertijnenabdij van Tongerlo is een spiritueel centrum en een oase van groen, rust en stilte. Het behoud hiervan, met de steun van VLM, maakt deel uit van onze missie als religieuze gemeenschap van Godgewijd leven.”

EEN BEWOGEN GESCHIEDENIS

Omstreeks 1130 vestigden enkele norbertijnen van de Sint-Michielsabdij van Antwerpen zich op het landgoed van de vermogende landheer Giselbert in Tongerlo. De jonge kloosterstichting groeide. Krachtlijnen van de expansie waren de diensten van pastoraal in veertig kerken en de diensten van gebed met een vaste kern van koorheren. Naast een actieve armenzorg ontplooidde de gemeenschap een uitgebreid mecenaat op het vlak van kunst, cultuur en wetenschap.

Na de Franse Revolutie werd de abdij opgeheven, haar bezit werd verkocht. Op 6 december 1796 gingen de norbertijnen van Tongerlo noodgedwongen in ballingschap. Op 1 juli 1840 kwam een kleine groep terug. Er volgden jaren van snelle groei. De abdij ontvouwde een intense missionaire activiteit, eerst in Groot-Britannië (1872), vervolgens in Congo (1892) en ook in Chili (1965). In eigen land vertaalde de vitaliteit van de abdijsamenleving zich in Oostprijesterhulp, het Sportapostolaat, het Liturgisch Apostolaat en de aanwezigheid in vele parochies.

Tot vandaag leven de norbertijnen van de abdij van Tongerlo met de vreugde van het Evangelie en in trouw aan het vieren van de liturgie. Ze zijn actief in vele vormen van gastvrijheid, verkondiging, onthaal en beschikbaarheid.

Bron: website van de abdij van Tongerlo <http://185.59.17.9/~tongerlo/>

LANDINRICHTING

RUITER- EN MENROUTENETWERK

Groen- en natuurgebieden zijn bij uitstek rustige gebieden waar ruiters en menners graag gebruik van maken. Het realiseren van een netwerk voor ruiters en menners in de Merode gebeurde in nauw overleg met lokale partners.

Het ruiter- en menroutenetwerk kwam tot stand in overleg met de paardenliefhebbers.

TECHNISCHE FICHE

Locatie: de Merode

Uitvoeringstermijn in werkdagen: 120, verspreid over drie jaar

Jaar van realisatie: 2015-2018

Budget uitvoering werken :450.669 euro excl. BTW

Subsidies: 70% Landinrichting

Projectpartners: deelnemende gemeenten, provincie Antwerpen, provincie Vlaams-Brabant, Toerisme Vlaanderen, W&Z, Kempens Landschap vzw, Natuurpunt vzw

Het prinselijke landschap de Merode kan te voet, met de fiets of te paard verkend worden. Het bestaande fietsnetwerk werd via landinrichting uitgebreid met een wandelnetwerk, een mountainbikeroutenetwerk en een ruiter- en menroutenetwerk. De netwerken bieden samen meer dan 1000 kilometer wandel-, fiets-, mountainbike- en ruiterplezier.

Het realiseren van het ruiter- en menroutenetwerk was een evenwichtsoefening, een afwegen van verschillende belangen. Lokale partners werden uitgebreid geconsulteerd, gemeentelijke werkgroepen gingen aan de slag, er was een grote infomarkt. Die initiatieven lieten toe de bestaande paden te detecteren en te onderzoeken welke in het toeristische netwerk konden worden ingepast.

Een belangrijke verwezenlijking van het ruiternetwerk zijn twee bruggen over de Demer. Ze verbinden de netwerken ten noorden en ten zuiden van de Demer. Het initiatief voor de bruggen en de uitvoering is in handen van de partners Waterwegen & Zeekanaal en de provincie Vlaams-Brabant.

Het ruiter- en menroutenetwerk is een

mooi voorbeeld van hoe landinrichtingsprojecten kunnen leiden tot waardevolle initiatieven van partners in de streek. Die initiatieven zorgen mee voor een meer kwaliteitsvol ruiter- en menroutenetwerk en een betere ontsluiting van het gebied in zijn geheel. ■

Ruiters en andere weggebruikers kunnen samen van de Merode genieten.

Waar de Witte en dwaallichten
rondzwerven,

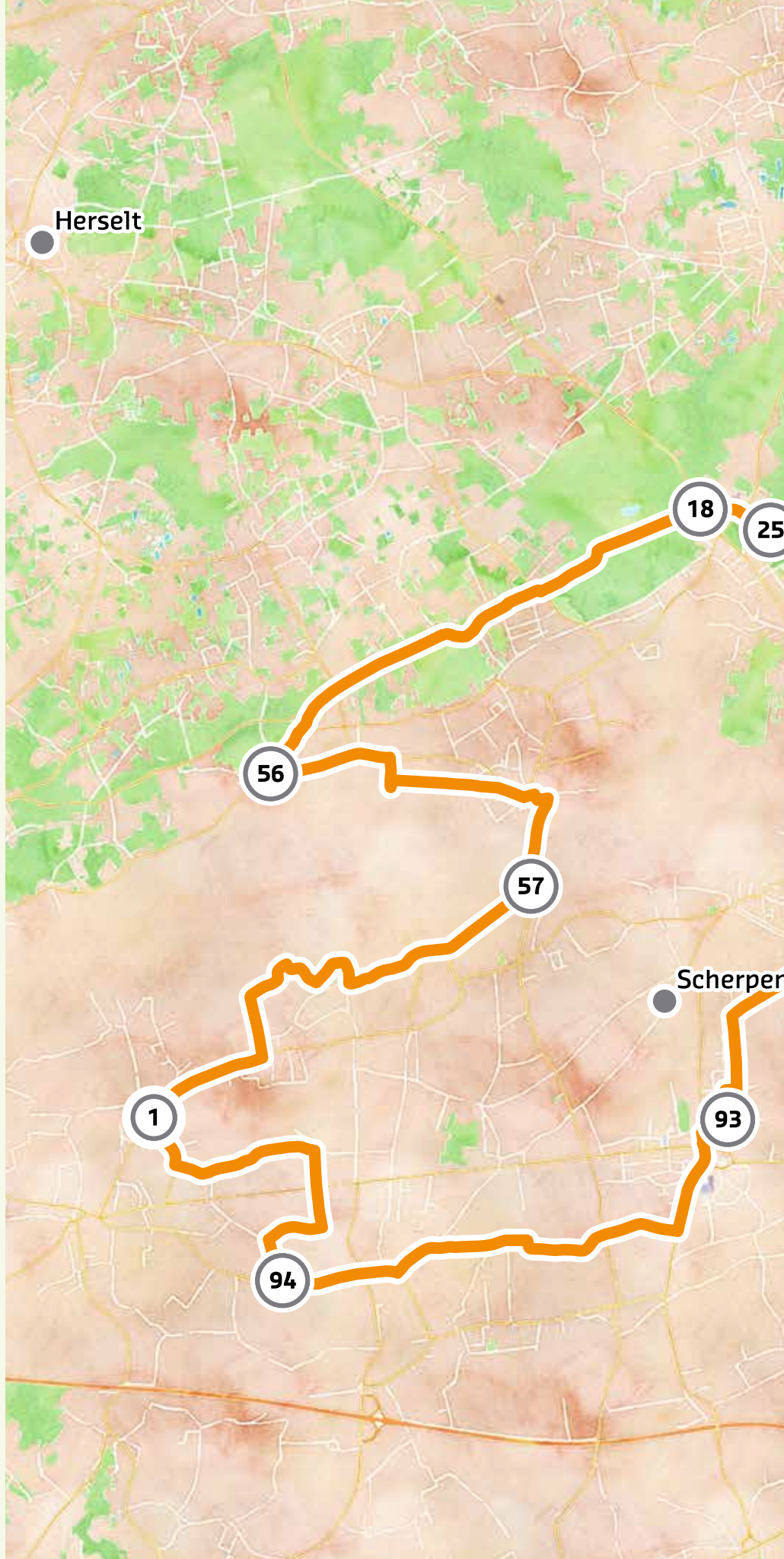
Waar de natuur
stilte en rust uitademt.

ROUTE 2

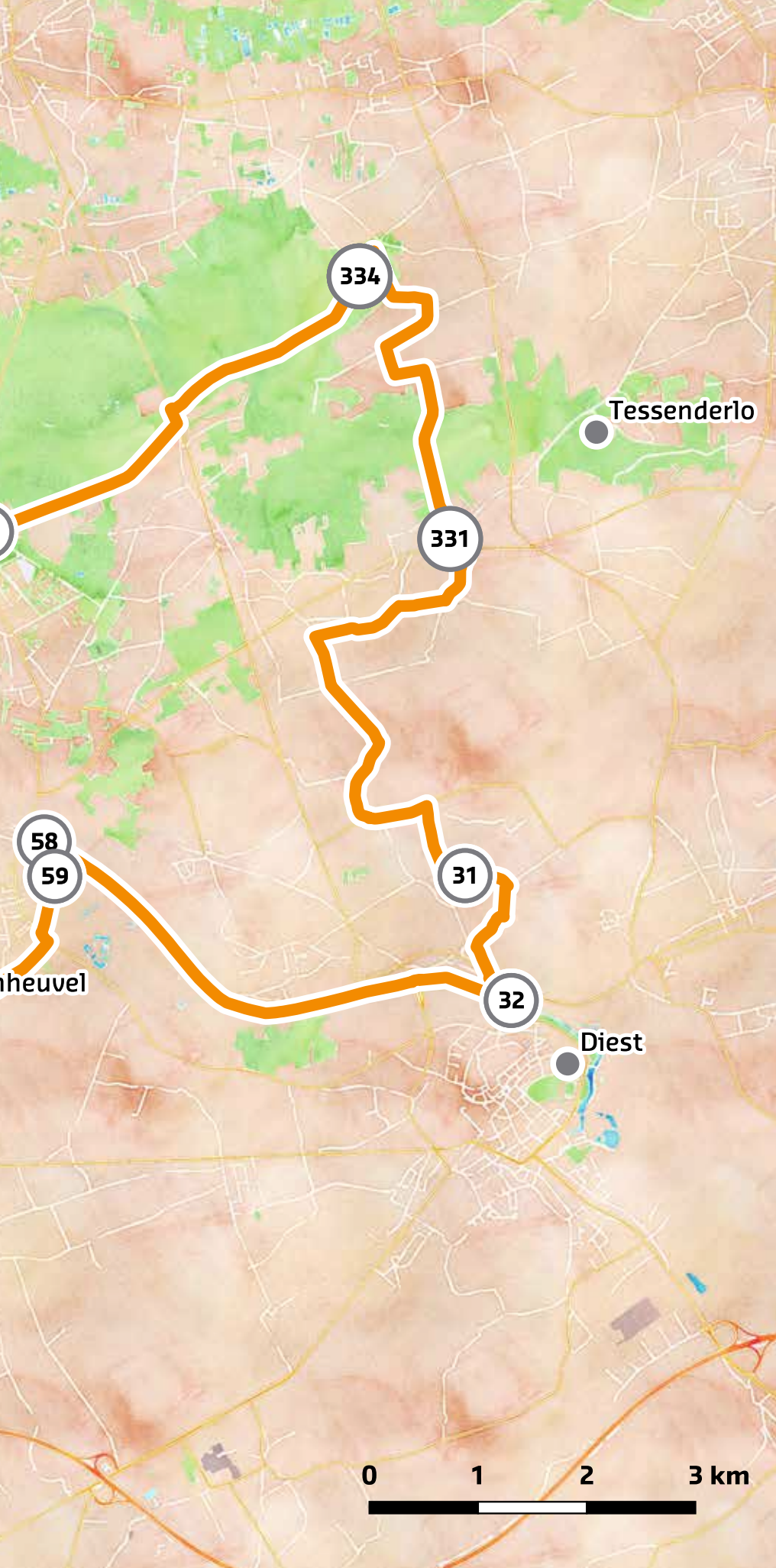
BEZIENSWAARDIGHEDEN

Eva, Mechelen

"Zo'n uitgestrekt gebied waar je natuur, rust en stilte vindt. Ik wist niet dat dit in Vlaanderen nog bestond."

▲ Kaart: vlaanderen-fietsland.be / OpenStreetMap / Stamen Design

BOONSTRAAT

WATERMOLEN, TESTELT

MAAGDENTOREN

TOLHUIS, ZICHEM

SANTENBOETIEK, SCHERPENHEUVEL

SPEELTUIN, GERHAGEN

LANDINRICHTING

POORT GERHAGEN

TECHNISCHE FICHE

Locatie: Zavelberg 1, Tessenderlo, Limburg

Uitvoeringstermijn in werkdagen: 400

Jaar van realisatie: 2014-2015

Oppervlakte: 170 ha

Budget ontwerp opdrachten: 131.383 euro excl. BTW

Budget uitvoering werken: 1.569.512 euro excl. BTW

Subsidies: 70% Landinrichting

Projectpartners: gemeente Tessenderlo, provincie Limburg, VLM, Rural Alliances, Regionaal Landschap Lage Kempen en Werkgroep Ecologie Tessenderlo vzw.

Gerhagen is een toeristisch-recreatieve trekpleister in het westen van Limburg. Met zijn 940 hectare heeft Gerhagen heel wat mogelijkheden voor wandelaars, fietsers en ruiters. Verder zijn het Bosmuseum, de speeltuin met VVV-uitkijktoren en de horecazaken belangrijke troeven. De site van het Bosmuseum is ingericht als poort tot de Merode en zet in op het sturen en informeren van de recreanten en op belevingsactiviteiten voor het hele gezin.

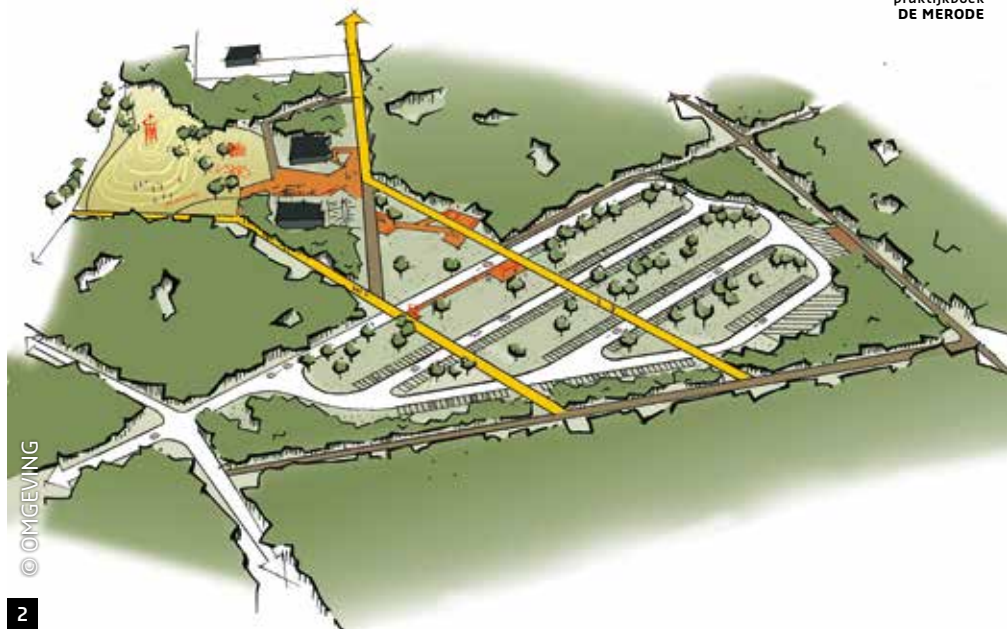
De site van het Bosmuseum is sinds lang een toeristisch-recreatieve aantrekkingspool. Het museum en de omgeving kregen een ferme facelift op het vlak van onthaal, verkeer, omgevingskwaliteit en ruimtelijke

samenhang. In de Poort Gerhagen is het oorspronkelijke museumgebouw bijna niet meer te herkennen.

© Marc Sloodtmackers

1

© OMGEVING

2

© Architectenbureau Q-Bus

3

Mietje Peeters,
dienst milieu en natuur
provincie Limburg

“De provincie Limburg investeerde jarenlang in een stiltewerking. Het project de Merode levert hieraan een zeer waardevolle bijdrage door de ontwikkeling van de stiltepoort en het fluisterpad in Gerhagen maar ook door stilte, rust en ruimte over het hele gebied de Merode uit te dragen.”

- 1 Gerhagen is het eerste gebied in Vlaanderen met het kwaliteitslabel 'stiltegebied'.
- 2 Auto's blijven uit het hart van het stiltegebied.
- 3 De gevel van het Bosmuseum werd in een de Merodejasje gestoken.

SSST, HIER WOONT DE FLUISTERAAR

De Werkgroep Ecologie Tessenderlo wilde de tentoonstelling van het Bosmuseum doortrekken naar buiten, naar de bosomgeving. Zo ontstond het Fluisterpad, een natuureducatieve wandeling voor kinderen, die moeilijk kunnen zwijgen maar wel kunnen fluisteren. Ze is opgevat als een natuurbeleefroute in het stiltegebied. Aan het nieuwe onthaal van het museum kunnen ze een Fluisterschort met een boekje lenen. Daarin zitten enkele attributen die hen helpen om het wandelpad interactief te beleven. De Fluisteraar begeleidt de kinderen. Via een nestkastjeswand, een bodyscan, een dierensporenpad met kinderyoga-oefeningen, de fluisterplatformen, een luisterparcours, een labyrint en zwerfkeien komen de kinderen terug aan het Bosmuseum.

Jan Verheyen,
coördinator
Poort Gerhagen

“De totale make-over van Poort Gerhagen was een unieke kans voor de toeristische ontplooiing van Tessenderlo. Ze is het resultaat van een geschakeerd samenwerkingsverband met plaats voor dynamische dialoog, brede communicatie en ruimte voor debat.”

ONTHAAL- EN INFORMATIEPUNT

Het Bosmuseum en de Zandvlakte zijn het middelpunt van de Poort Gerhagen. De vroegere opdrachten (gedigste natuurwandelingen, natuureducatieve pakketten, permanente en tijdelijke tentoonstellingen...) werden uitgebreid met een nieuwe functie: onthaal- en informatiepunt van het de Merodeproject. Hiervoor trok de gemeente professionele onthaalbedienden aan die de vrijwilligers van de Werkgroep Ecologie Tessenderlo ondersteunen. Omdat het Bosmuseum te klein was om ook nog een onthaalruimte en infobalie voor de Merode te herbergen, kwam er een nieuw gebouw tussen het huidige museum en de straat. Dit nieuwe volume is een baken voor de recreant op zoek naar informatie over Gerhagen en de Merode. Nieuwe recreatieve infrastructuur (een fluisterpad, een wandelas tussen het centrale parkeerterrein en het Bosmuseum...) en verbeterde bestaande infrastructuur (de vertrekplaats van het wandelnetwerk, de aanpassing van het rolwagenpad, de verdere uitbouw als ontmoetingsplek voor stiltebeleving...) zorgen voor een goede link tussen Bosmuseum/infobalie en het buitengebieden.

VERKEER EN PARKEREN

Om het autoverkeer te sturen en zoveel mogelijk uit het hart van de site te bannen, is de Heggebosseweg de hoofdtoegangsweg geworden. Het centrale parkeerterrein aan de Heggenbossenweg is heringericht en uitgebreid. Van daar leidt een nieuwe wandelas de bezoekers naar het Bosmuseum. Langsparkeren in de Zavelberg is niet meer mogelijk en een gedeelte van de Zavelberg ter hoogte van het museum is autovrij gemaakt.

OMGEVINGSKWALITEIT EN RUIMTELIJKE SAMENHANG

De fraaiere inrichting van de site rond het museum en de vele belevingselementen (een fluisterpad, aantrekkelijke tentoonstellingen, de vernieuwde zandvlakte met een uitgebreide speeltuin, de vervanging van de fit-o-meter door een trimparcours...) zorgen voor een verbeterde omgevingskwaliteit aan Poort Gerhagen. De inrichtingen en activiteiten zijn gericht op gezinnen en sluiten zoveel mogelijk aan bij de thema's stilte, het gebied de Merode en vogels (Bosmuseum). Voor rustpunten, ontmoetingsplekken en fietsenstallingen aan en rond het Bosmuseum is de huisstijl van de Merode gebruikt. De nieuwe wandelas en wandelpaden tussen de horecazaken rondom de zandvlakte verhogen de ruimtelijke samenhang op de site. ■

4

5

6

7

8

Fons Verwimp,
burgemeester
Tessenderlo

“De Merode... stil genieten van een eindeloos verhaal. Gerhagen is het gezelligste bos van Vlaanderen. Het is niet enkel een poort tot de Merode maar ook een toegangspoort tot de provincie Limburg. Poort Gerhagen heeft een dubbele rol waar we als gastheer fier op zijn.”

- 4 De nestkastenwand maakt deel uit van het Fluisterpad en brengt de tentoonstelling van het Bosmuseum naar buiten.
- 5 Op de stiltewandelingen (3,5 km of 6 km) kan je tot rust komen op één van de stille elementen, om helemaal te 'verstillen' kan je in het Bosmuseum een stillerugzakje uitlenen met mooie teksten, opdrachten en stille hulpmiddeltjes.
- 6 Op de zandvlakte werd een nieuwe speeltuin aangelegd.
- 7 Koninklijk bezoek in het stiltegebied van Gerhagen.
- 8 Dwaalstenen wijzen de weg langsheen het Fluisterpad.

TECHNISCHE FICHE

Locatie: de Merode

Uitvoeringstermijn: maximaal een jaar per project

Jaar van realisatie: 2007-2016

Subsidies: 50% MINA-fonds met als totale cofinanciering 560.000 euro

HERINRICHTING VAN DE OMGEVING VAN DE KAPEL VAN DE MAARSCHALK

De kapel van de Maarschalk ligt in Herselt en hoort bij het de Merodekasteel van Westerlo. Ze is geklasseerd als monument. Door haar ligging in het centrum van Bergom en aan de recreatief belangrijke Diestsebaan kan de kapel een ontmoetingsplaats worden voor bewoners en recreanten.

Foto: zie pagina 13

QUICK WINS

SNELLE WINST, GROOT DRAAGVLAK

De Merode was voor veel initiatieven een laboratorium. Zo ook voor het instrument van de quick wins, kleine projecten die op korte termijn worden uitgevoerd door lokale partners, organisaties, ondernemers, burgers.

Inrichting zit vaak vast aan ellenlange procedures. Ook in de Merode was dit het geval. Om op korte termijn toch de nodige vooruitgang en zichtbare resultaten te boeken, maakte de Vlaamse regering quick win-initiatieven mogelijk. Ze werden in 2006 gezamenlijk goedgekeurd door het kabinet voor Landbouw en Plattelandsbeleid (minister Yves Leterme) en het kabinet voor Leefmilieu en Natuur (minister Kris Peeters). Later stond het kabinet voor Landbouw en Plattelandsbeleid (minister Kris Peeters) in voor de verdere financiering. De laatste oproep in 2015 werd gefinancierd door het kabinet voor Omgeving, Natuur en Landbouw (minister Joke Schauvliege). De middelen voor quick wins hebben in

het prille project de Merode voor een groot draagvlak gezorgd, initiatiefnemers werden 'ambassadeurs' van het project. Lokale verenigingen of inwoners konden cofinanciering krijgen voor hun project van openbaar nut in de Merode. Van 2007 tot 2016 werden zo meer dan 170 kleinere projecten uitgevoerd. Restauratie van erfgoed, het ontwikkelen van toeristische producten of lespakketten, kleine inrichtingswerken, festivals, erfgoedontsluiting, sociale cohesie... een gamma aan projecten passeerde de revue.

Vlaanderen heeft deze aanpak later in andere gebieden gekopieerd. Sinds vorig jaar zijn de quick wins structureel ingebed als mogelijkheid bij landinrichting. ■

DE MEIBOOM, SYMBOOL VOOR VERSCHEIDENHEID EN SAMENWERKING

Net als haar Duitse partnergemeente Tönisvorst heeft Vorst-Laakdal een meiboom opgericht met alle logo's van de verenigingen van het dorp. Hij wijst alle inwoners en de vele recreatieve fietsers en wandelaars op de rijkdom van het verenigingsleven in een plattelanddorp. Door zijn centrale plaats en zijn hoogte van twintig meter is de meiboom een blikvanger waar veel mensen over spreken.

EZELTOCHTEN IN DE MERODE VOOR SCHOLEN EN INSTELLINGEN

Natuurboerderij Het Bolhuis in Dassenaerde is één van de weinige plaatsen in Vlaanderen waar je terecht kunt voor een meerdaagse trektocht met een of meerdere ezels. De trektocht brengt je naar de mooiste plekjes in het de Merodegebied. Overnachten gebeurt bij een andere ondernemer/partner. Een quick win maakte het mogelijk deze ezelwandelingen aan een goedkoper tarief aan te bieden aan verenigingen, scholen en voorzieningen voor personen met een beperking.

ONTSluiting VAN INDUSTRIEEL ERFGOED 'HET TRAMMEKE'

Via quick win werd een infobord geplaatst bij 'Het Trammeke', een sluisstelsel uit 1874 dat in 1999 integraal werd beschermd door de Vlaamse regering als monument van belangrijke historische, volkskundige en industrieel-archeologische waarde. 'Het Trammeke' is een voorbeeld van een mobiele dam. Hij werd als sluis- of stuwsysteem gebruikt om het waterpeil van de Nete zo te beheersen dat de landbouwactiviteiten in de nabije omgeving konden genieten van een geregelde watervoorziening. Daarnaast liet het systeem ook toe dat de vijver van het kasteeldomein de Merode, waartoe 'Het Trammeke' behoorde, jaarlijks uitgespoeld werd. Het verhogen van het waterpeil liet tevens ijzerertstransporten over de Nete toe.

LAATSTE KLOMPENMAKERIJ UIT DE MERODEGEBIED WORDT CULTUREEL ERFGOED

De uitrusting van de oudste klompenmaker in Vlaanderen, Sam Mondelaers, is integraal overgebracht naar het Klompenmuseum in Laakdal. Op deze wijze is het cultureel erfgoed voor de toekomst veilig gesteld. Een quick win ondersteunde het overbrengen, de herstelling en de vervanging van de uitrusting, alsook de inrichting van de nieuwe standplaats.

LANDINRICHTING

POORT SCHERPENHEUVEL

Scherpenheuvel wordt een kwaliteitsvolle ontvangstlocatie, een poort voor het gebied de Merode. Zo wordt de kracht van de stad als bedevaartsoord geïntegreerd in het plattelandsproject. Ook de sterktes van het omliggende gebied, bijvoorbeeld Zichem, worden in de verf gezet.

TECHNISCHE FICHE

Locatie: Scherpenheuvel-Zichem, Vlaams-Brabant

Jaar van realisatie: 2018-2020

Geraamd budget ontwerpopdracht : 137.700 euro excl. BTW

Geraamd budget uitvoering werken : 1.237.633,87 euro excl. BTW

Subsidies: 70% subsidies landinrichting

Projectpartners: ANB, kerkfabriek, Natuurpunt, natuurlijke personen, Scherpenheuvel-Zichem, W&Z, AWV, VLM

De ontwikkeling van Poort Scherpenheuvel krijgt vorm in drie deelprojecten: een nieuw parkeerterrein in Scherpenheuvel, een erfgoedwandeling in Zichem en een netwerk van trage wegen.

SCHERPENHEUVEL ONTVANGT BEZOEKERS

Het centrum van Scherpenheuvel is de belangrijkste onthaalzone. Het kreeg een nieuw parkeerterrein om bezoekers te ontvangen en naar de omgeving te geleiden. Het landschapsbeheerplan van de basiliek beschrijft de zone achter de basiliek als een open gebied. Die openheid is een bepalende factor voor de beleving van de heuvel met de basiliek. Op basis van verschillende historische bronnen beklemtoont het beheerplan het agrarische karakter en de quasi volledige afwezigheid van opgaan-

de begroeiingen of elementen. Dit laatste gebeurt mee vanuit militair-historisch oogpunt.

ERFGOEDWANDELING IN ZICHEM

Zichem is een belangrijke historische en recreatieve aantrekkingspool. Een erfgoedwandeling leidt de bezoekers langs het belangrijkste cultuurhistorische patrimonium: het station, de oude treinverbinding tussen Scherpenheuvel en Zichem, de Maagdentoren en omgeving, het centrale marktplein, de Sint-Eustachiuskerk met het oudste glasraam van het land, het Elzenklooster, de Demer en de oude watermolen, het Ernest Claeshuis. De erfgoedwandeling maakt dit historische erfgoed op een hedendaagse en toegankelijke manier beleefbaar.

Manu Claes,
burgemeester
Scherpenheuvel-Zichem

“Twaalf jaar samenwerking binnen de Merode heeft een vernieuwde dynamiek op gang gebracht voor onze stad en streek. De abdij van Averbode werd uitgebouwd tot krachtige centrale onthaalpoort. Wij zetten het werk verder. De komende jaren zijn Zichem en Scherpenheuvel aan de beurt met respectievelijk de omgeving van de Maagdentoren en van de basiliek.”

2

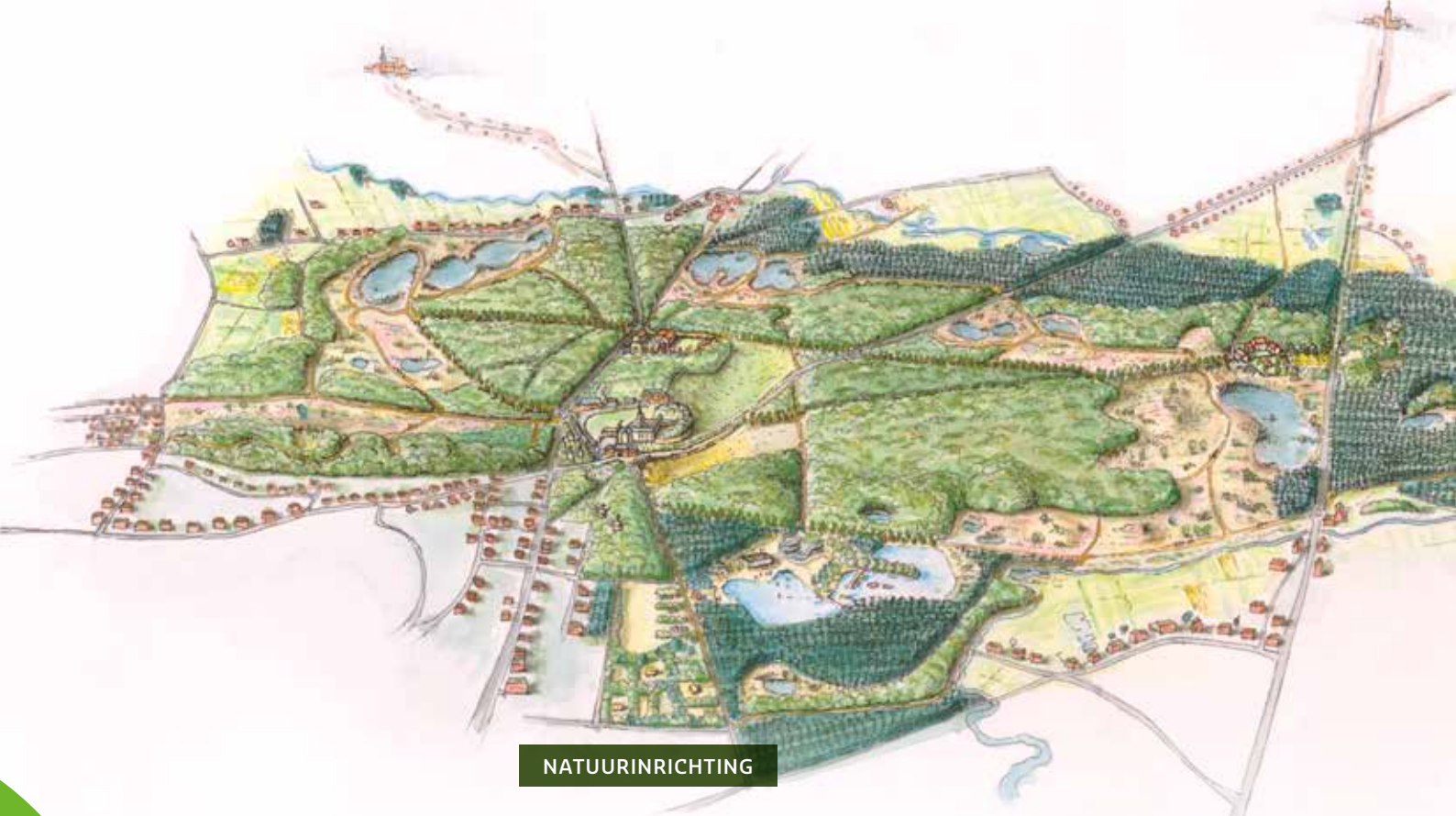
TRAGE WEGEN

Een netwerk van zeven trage wegen zorgt voor de verbinding met de andere poorten en met het gebied de Merode. Het herstelt de belangrijke historische verbindingen tussen Scherpenheuvel, Zichem, Averbode en het omliggende landschap. Veel trage wegen zijn historische bedevaartswegen vanuit alle windrichtingen naar Scherpenheuvel. Omdat de stad volgens het patroon van een zevenster is gebouwd, worden de tracés in zeven richtingen uitgebouwd. Verdwenen trage wegen worden hersteld en ontbrekende schakels worden aangelegd. Er komen rust- en ontmoetingsplekken. Zichtassen, erfgoed en religieus patrimonium zorgen voor een aantrekkelijk landschapsbeeld. ■

3

- 1 De basiliek van Scherpenheuvel staat in het centrum van een zevenster.
- 2 De Maagdentoren en het station Zichem zijn interessante plaatsen op de erfgoedwandeling. Deze zones worden heringericht voor wandelaars.
- 3 Illustratie van een rustplaats tegen de dijk langs de Demer.

NATUURINRICHTING

AVERBODE BOS EN HEIDE

TECHNISCHE FICHE

Locatie: Scherpenheuvel-Zichem, Tessenderlo en Laakdal, Vlaams-Brabant, Limburg en Antwerpen

Jaar van realisatie: 2008-2012

Oppervlakte: 698 ha

Budget ontwerpopdracht: 97.523 euro excl. BTW

Budget uitvoering werken: 2.247.105 euro excl. BTW

Subsidies: 40% LIFE (Europa), 60% natuurinrichting

Projectpartners: het Agentschap voor Natuur en Bos, Natuurpunt vzw, Kempens Landschap vzw, de abdijgemeenschap van Averbode, de gemeenten Scherpenheuvel-Zichem, Tessenderlo en Laakdal, de provincies Vlaams-Brabant, Limburg en Antwerpen, de Boerenbond, de regionale landschappen Noord-Hageland en Lage Kempen, VLM

Averbode Bos en Heide kreeg in 2005 natuur als hoofdbestemming. Dankzij grootschalige natuurherstelwerken zijn de natuurlijke waterhuishouding en de historische vennen hersteld. Het planten- en dierenleven leeft weer op. Een uitgebreid wandelnetwerk laat iedereen genieten van dit prachtige natuurgebied.

Het natuurgebied Averbode Bos en Heide ligt rondom de abdij van Averbode op het grondgebied van Scherpenheuvel-Zichem, Tessenderlo en Laakdal. Nadat de prinsen de Merode het gebied verwierven, werd het grotendeels beplant met naaldbomen voor houtopbrengst en zwaar ontwaterd door de aanleg van diepe sloten. Door het verwaarlozen van het klassieke bosbeheer en het dichtslibben van de grachten kwamen de voorbije decennia de vochtige gebieden en vennen weer tevoorschijn. Sommige paden, bosranden en vochtige plaatsen boden al die tijd overlevingskansen aan zeldzame planten en dieren zoals dopheide, levendbarende hagedis en blauwborst. Er doken zeldzame libellen en moerasplanten op. Waar naaldbomen verwijderd werden, kwamen spontaan heideveldjes tot stand. Geleidelijk kiemde er ook een natuurlijke diversiteit aan loofbomen en struiken,

zeker op de plaatsen die niet open werden gehouden. Dat waren allemaal duidelijke tekenen dat de natuur graag een andere weg wilde inslaan.

NATUUR ALS HOOFDBESTEMMING

Het planten- en dierenleven bleef sluimeren in de bossen van de Merode, wachtend op betere tijden. En die kwamen er vanaf 2004, toen dit gebied werd aangekocht van de familie de Merode. De stuurgroep van het de Merodeproject keurde een gebiedsvisie goed waarbij Averbode Bos en Heide natuur als hoofdbestemming kreeg. In de visie staat het herstel van de natuurlijke waterhuishouding en van de historische vennen centraal. Dit moet de identiteit van Averbode Bos en Heide maken. De beoogde natuurstreefbeelden zijn verder: ei-

© Maarten Sper

1

© Theo Meulemans

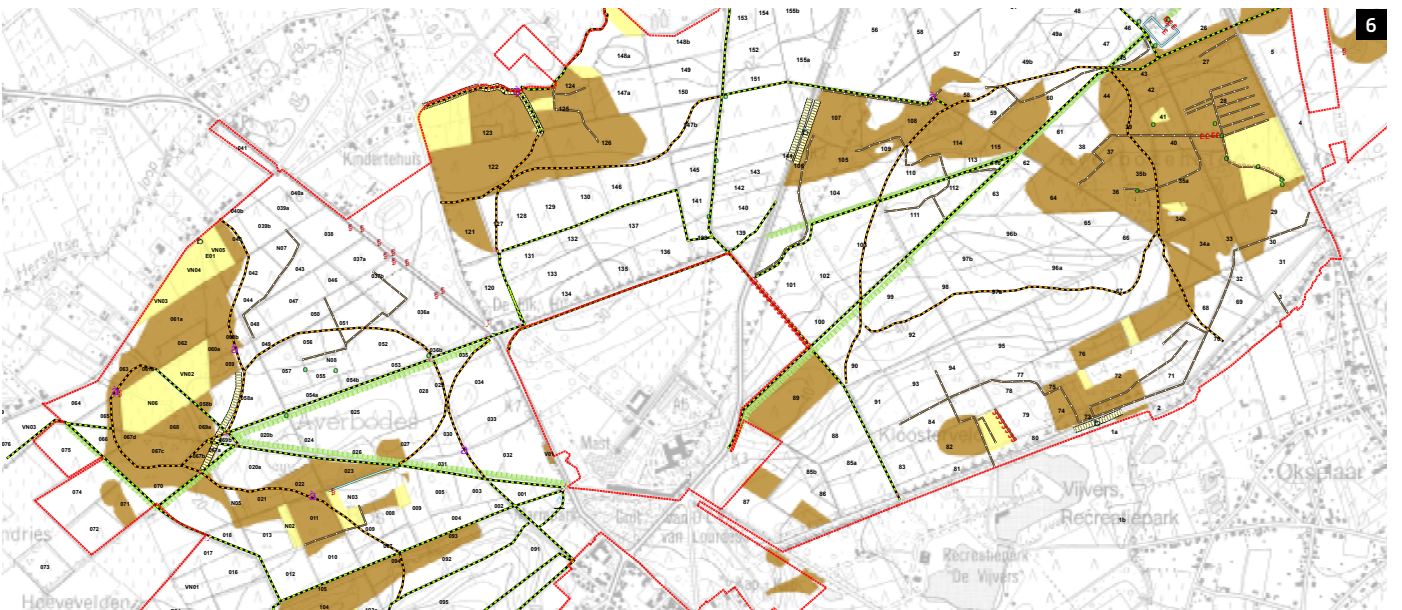
2

© Alain Pardon

3

-
- 1 Een aquarel met een voorstelling van het gebied na de werken was een overtuigend communicatiemiddel.
 - 2 Het kappen van bomen om andere soorten meer kansen te geven, zorgde voor controverse.
 - 3 Vroeger was Averbode Bos en Heide een privédoorn, grotendeels begroeid met naaldhoutbossen.

Frank Van de Meutter,
vrijwilliger van Natuurpunt

“Zwarte ooievaars houden van uitgestrekte bossen en hebben een dagelijks portie vis en kikkers nodig. Het is dan ook geen toeval dat ze in de zomer van 2017 wekenlang in Averbode Bos en Heide verbleven. Deze trekvogels waren prachtig te zien vanuit de vogelkijkhut aan het Munninckxgoor.”

ken-beukenbossen en eiken-berkenbossen, natte en droge heide, heischrale graslanden, stuifduinvegetaties en water- en oevervegetaties.

NATUURHERSTELWERKEN

In september 2006 keurde de Europese Commissie het LIFE-project Averbode Bos en Heide goed. De minister zette op 27 juni 2007 het licht op groen voor het natuurinrichtingsproject. Op 20 december 2007 kwam het projectcomité voor het eerst samen. De leden keurden meteen het projectrapport goed. Een half jaar later, op 26 juni 2008, schaarde ook de minister zich achter de maatregelen.

Met de middelen van het Europese LIFE-project zijn er tussen 2008 en 2012 grootschalige natuurherstelwerken uitgevoerd. Er

zijn weer grote oppervlaktes aan heide en vennen gecreëerd. Ieder jaar verschijnen er meer nieuwe soorten die profiteren van het natuurherstel, zoals de nachtzwaluw, de liggende vleugeltjesbloem en de venwit-snuitlibel. Dankzij een uitgebreid netwerk van wandelpaden kan iedereen genieten van dit prachtige natuurgebied. ■

- 4 Werfwandelingen voor de bevolking zorgden voor meer draagvlak voor de natuurinrichtingswerken.
- 5 De heraangelegde Boonstraat is een populaire fietsverbinding door het gebied.
- 6 Tijdens de werkzaamheden werden meer dan 5.000 vrachtwagens strooisel en grond uit het gebied gevoerd.
- 7 Een feeëriek beeld, gemaakt door een lokale kunstenaar. Dit schilderij is één van de vele pareltjes die ingediend werden in het kader van een door Natuurpunt georganiseerde wedstrijd.
- 8 Een sprookjesachtig winterbeeld.

QUICK WINS

SOUNDTRACK VAN DE DEMERBROEKEN

TECHNISCHE FICHE

Locatie: Demerbroeken, Scherpenheuvel-Zichem, Vlaams-Brabant

Jaar van realisatie: 2011

Subsidies: 50% MINA-fonds

Projectpartners: Jochen Smets, vzw Wesp, lokale verenigingen en handelaars

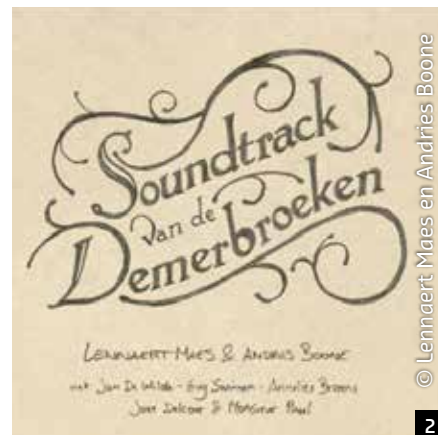
De 'Soundtrack van de Demerbroeken' is een muziekproject met de Demerbroeken en het werk van Ernest Claes als inspiratiebronnen. De soundtrack verscheen op cd en er volgde een tournee. Daarnaast werden er ook muzikaal-literaire wandelingen georganiseerd.

In 2011 maakten Lennaert Maes en Andries Boone de cd 'Soundtrack van de Demerbroeken'. Het mystieke natuurgebied en de verhalen van Ernest Claes inspireerden hen en gasten als Jan De Wilde, Annelies Brosens en Guy Swinnen tot een cd met bijbehorende tournee die in de Vlaamse pers heel wat positieve kritieken kreeg. Ze zingen over prachtige volksfiguren als Wannes Raps en Pastoor Munte, over de stroming van de Demer, over de liefde van oever tot oever, over het machtige landschap dat ons omringt en over hoe vroeger en nu in elkaar verweven zijn. Omdat de band met de streek, de schoonheid van het dorp Zichem en de aantrekkingskracht van de Demerbroeken een onmiskenbare indruk achterlieten, werden ook muzikaal-literaire wandelingen door Zichem en de Demerbroeken georganiseerd. Ze leidden langs historische plekjes zoals de Maagdentoren, de markt en kerk van Zichem, de oude watermolen, het geboortehuis van Ernest Claes. In de Demerbroeken kwamen figuren als Kludde en Wannes Raps weer tot leven in hun

natuurlijke biotoop. Tijdens de wandelingen waren er een aantal stopplaatsen, waar Lennaert en Andries de songs uit het album vertolkten en stukjes voorlasen uit de novelles van Claes.

Dit project is een mooi voorbeeld van samenwerking rond toerisme, erfgoed en natuurbeleving in combinatie met woord, muziek en beeld. Het werd financieel ondersteund via de quick wins de Merode. ■

- 1 Op de 'Soundtrack van de Demerbroeken' komen volksfiguren als Kludde, pastoor Munte en Wannes Raps weer tot leven.
- 2 De cd 'Soundtrack van de Demerbroeken' is te downloaden via Google Play en de App Store.

© Lennaert Maes en Andries Boone

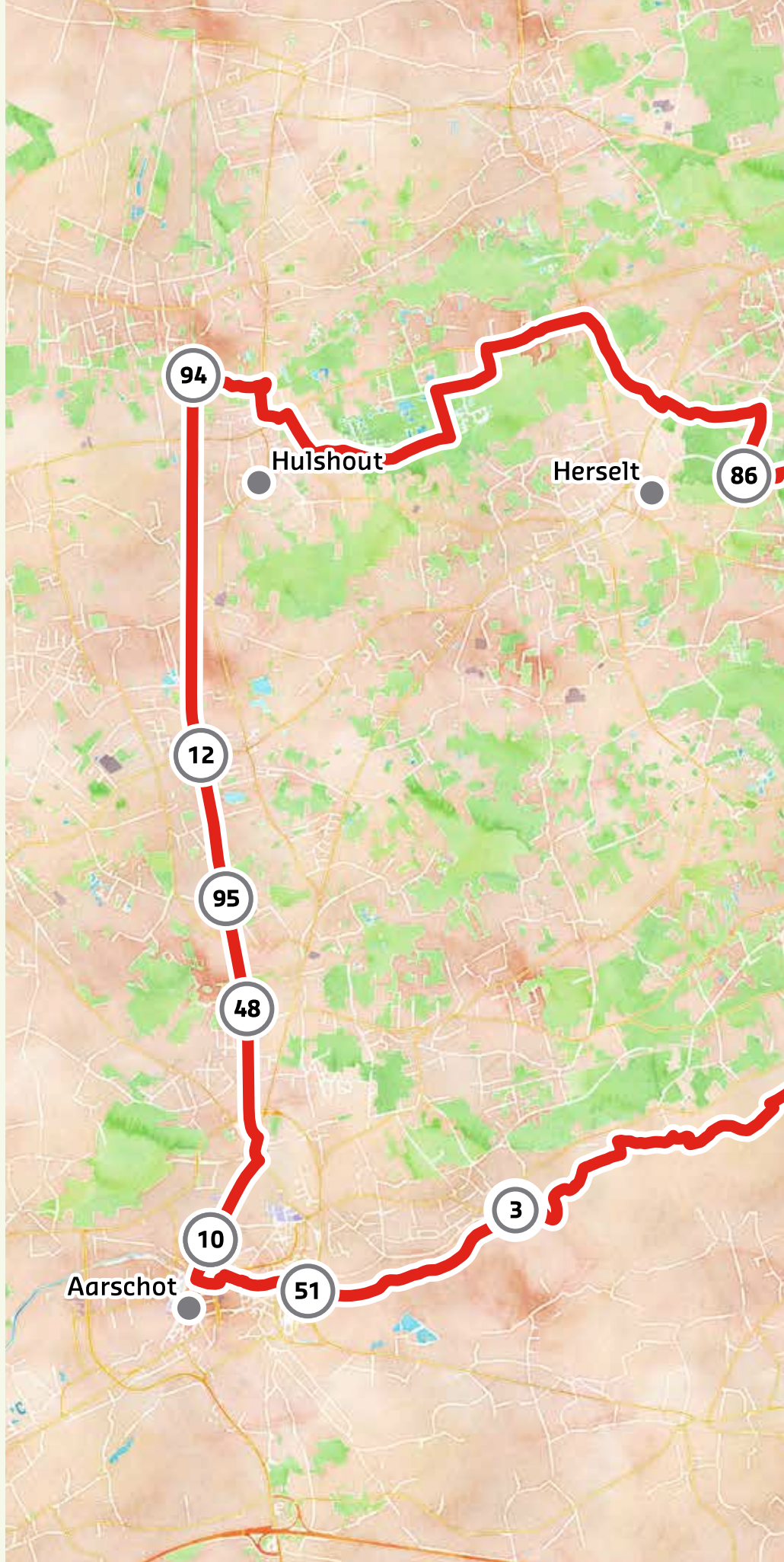
2

An aerial photograph of a winding river in a lush green landscape. The river flows through a series of gentle curves, bordered by a dirt road. The surrounding fields are vibrant green, and there are clusters of bare trees. A large, semi-transparent red circular graphic is overlaid on the right side of the image, containing white text.

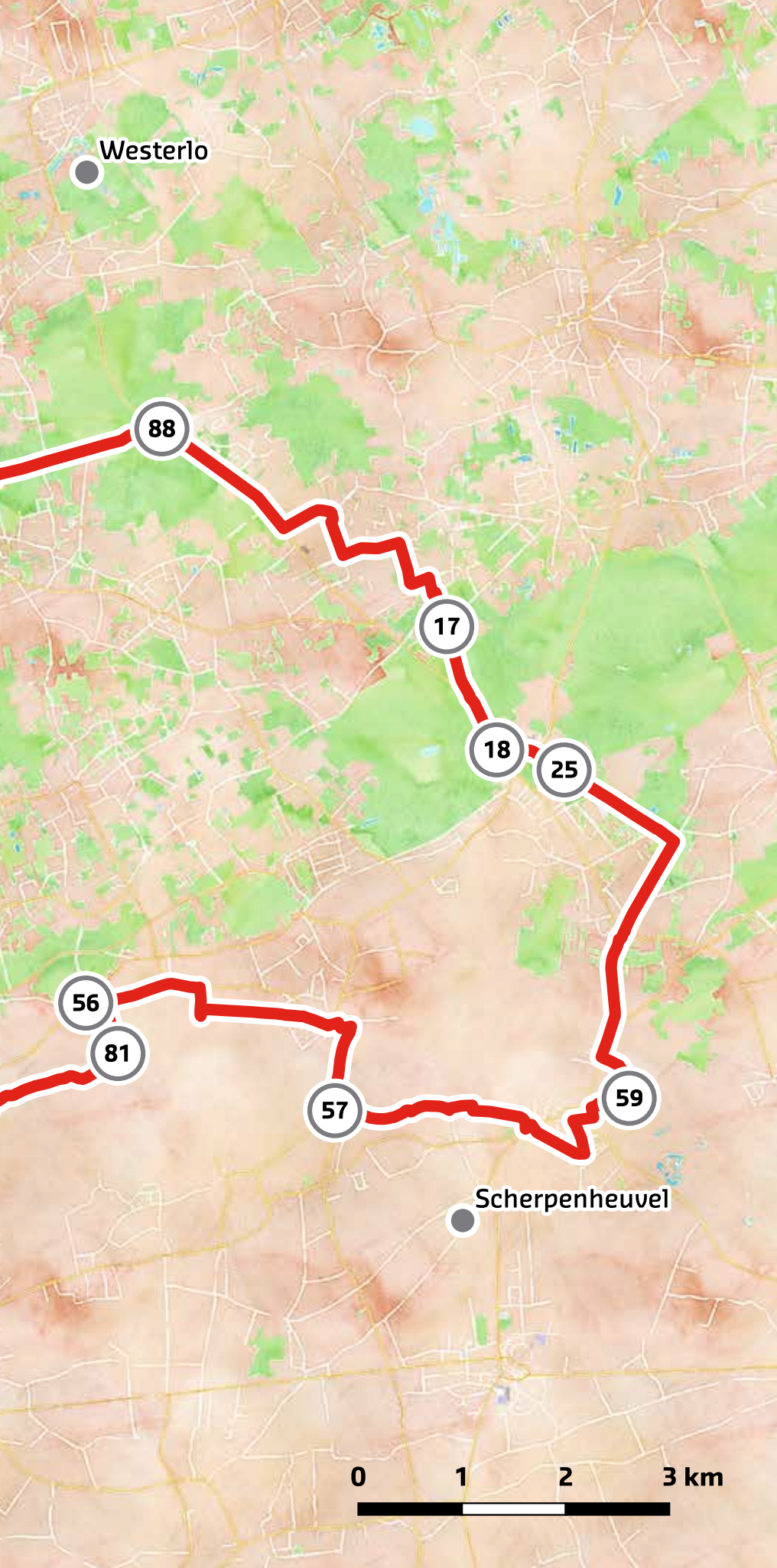
Waar Demer en Nete
elkaar omarmen,
Waar de Kempen kriebelen
aan de Hagelandse heuvels.

ROUTE 3

BEZIENSWAARDIGHEDEN

▲ Kaart: vlaanderen-fietsland.be / OpenStreetMap / Stamen Design

Kurt Sannen,
bioboer Het Bolhuis
lid de Merode
Ondernemers vzw

"Het landschap is meer dan een dure speeltuin. Het kan bewaard worden door er een economische waarde aan te geven. Er zit nog zoveel potentieel in dit gebied, in de mensen en de ondernemers. We kunnen nog jaren verder om leuke dingen te doen."

94 86

GOOR-ASBROEK

© Kris Dries

94

MANNEKEN PIS,
WESTMEERBEEK

© Theo Meulemans

94 86

KASTEEL TER BORGHT,
WESTMEERBEEK

LANDINRICHTING

WANDELNETWERK GOOR-ASBROEK

© Jan Viltain

TECHNISCHE FICHE

Locatie: de Merode

Jaar van realisatie: 2012

Budget uitvoering werken: 209.056
euro incl. BTW

Subsidies: 30% landinrichting, 45%
Europa (EFRO)

Projectpartners: Agentschap Natuur
en Bos, provincie Antwerpen, gemeen-
ten Geel, Herselt, Laakdal, Scher-
penheuvel-Zichem, Tessenderlo en
Westerlo, Kempens Landschap vzw,
Natuurpunt vzw

- 1 Wandelen is ideaal om tot rust te komen.
- 2 Het wandelnetwerk brengt je langs het huis van Willem Elsschot en tal van andere bezienswaardigheden.
- 3 Voor natuurliefhebbers zijn de de Merodebossen, -vennen en -heide een ware trekpleister.
- 4 Op verschillende vertrekpunten is informatie te vinden, zoals hier in Schoot.

De fietsknooppunten 86 en 94 leiden langs het natuurgebied Goor-Asbroek. Een ideale gelegenheid om de fiets even aan de kant te zetten en een stukje van het wandelnetwerk de Merode te verkennen. Dat verbindt via knooppunten de mooiste plekjes van het gebied de Merode. Het loopt door de gemeenten Westerlo, Laakdal, Herselt, Geel, Scherpenheuvel-Zichem, Tessenderlo, Hulshout, Diest en Aarschot.

Het wandelnetwerk de Merode heeft bestaande en nieuwe wandelroutes samengebracht. Waar mogelijk zijn bestaande thematische paden geïntegreerd. Het netwerk is goed voor 500 kilometer wandelplezier en wordt bewegwijzerd via knooppunten. Wandelaars kunnen zelf korte en lange tochten uitstippelen.

MOOISTE PLEKJES

In Westerlo, Laakdal, Geel, Herselt, Scherpenheuvel-Zichem en Tessenderlo is het wandelnetwerk ingericht via subsidies landinrichting. Toerisme Vlaanderen ondersteunde de inrichting in Hulshout, Diest en Aarschot. Het netwerk kwam tot stand in nauwe samenwerking met de partners en met de wandelaars. Op deze manier werden de mooiste plekjes in het gebied

ontsloten en verbonden. Waar nodig zijn nieuwe verbindingen aangelegd en paden verbeterd. Er is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van trage en onverharde wegen. Er zijn infoborden en zitbanken geplaatst, er werden instappunten ingericht. Dit alles gebeurde in de huisstijl van de Merode zodat een uniform geheel ontstond.

NATUURGEBIED GOOR-ASBROEK

In het wandelnetwerk van de Merode ligt het natuurgebied Goor-Asbroek, op het grondgebied van Herselt en Hulshout in de depressie van de Steenkensbeek, een vroegere bedding van de Grote Nete. In het westelijke deel van het natuurgebied is er natte heide. In het oostelijke deel vind je broekbossen. Het Goor is een overblijfsel van

KNOOPPUNT 100 SPANT DE KROON

Het wandelnetwerk de Merode was het tweede in zijn soort in Vlaanderen, maar zeker niet het laatste. Het merendeel van de mooiste plekken bereik je tegenwoordig met dit knooppuntenstelsysteem. De online routeplanner www.wandelnetwerk.be helpt de bezoeker om zijn of haar route op voorhand uit te stippelen voor een tochtje op maat. Van bij de start van dit digitale wandelplatform worden statistieken bijgehouden over de gedownloadede routes en steeds weer blijkt het wandelnetwerk de Merode het populairste van Vlaanderen te zijn. Het knooppunt 100, dat vlak voor de abdijpoort van Averbode ligt, wordt bijna drie keer zo veel gedownload als zijn eerste achtervolger. De wandelaar weet de wandelmogelijkheden van de Merode dus naar waarde te schatten.

het Westmeerbeekse moeras. Het is dan ook één van de botanische topgebieden in Vlaanderen, onder meer omdat het opborrelende water in dit gebied erg kalkrijk is. Kalk in combinatie met eerder zure zandgrond geeft bijzondere levensomstandigheden. Het Goor is bekend voor zijn bijzondere planten, zoals galigaan, zonnedauw, veenpluis, draadzegge en klokjesgentiaan. Het moerasgebied is ook de ideale plaats voor amfibieën, zoals de levendbarende hagedis, de poelkikker en de salamander. Er kunnen ook verschillende soorten libellen worden waargenomen. ■

Geert Daems,
burgemeester Hulshout

“Hippocrates zei ooit ‘wandelen is het beste medicijn’. Ik mag dan ook graag geloven dat onze gemeente dankzij het prachtige de Merode-wandelnetwerk bijdraagt aan de gezondheid van menigeen.”

Het baken in de huisstijl van de Merode geeft de Mixx de nodige zichtbaarheid en herkenbaarheid.

LANDINRICHTING

MIXX: POORT HERSELT

Op enkele strategische locaties verspreid over het gebied de Merode zijn onthaalpoorten ingericht. De Mixx is de onthaalpoort in de gemeente Herselt.

TECHNISCHE FICHE

Locatie: Asbroek, Herselt, Antwerpen

Uitvoeringstermijn in werkdagen: 30

Jaar van realisatie: 2019

Geraamd budget uitvoering werken:
15.000 euro excl. BTW

Subsidies: 50% landinrichting

Projectpartners: gemeente Herselt, VLM

Er werden verschillende ontwerpen uitgewerkt als bakken voor de Mixx. Er werd gekozen voor het ontwerp met de grootste zichtbaarheid van op de baan. ■

Het vrijetijdscentrum de Mixx ligt langs de gewestweg N152 tussen de kern van Herselt en Zoerle-Parwijs, een deelgemeente van Westerlo. Het is eigendom van de gemeente Herselt en wordt beheerd door het autonoom gemeentebedrijf Herselt. De Mixx herbergt een groot scala aan sportfaciliteiten in combinatie met enkele gemeentelijke diensten zoals toerisme, cultuur en sport. Daarnaast zijn er een kinderopvang, de gemeentelijke bibliotheek en een horecazaak. De onthaalfunctie van deze locatie voor de Merode heeft een duidelijke sportief-recreatieve identiteit. Ook de buitenomgeving straalt dit uit, er is een buitenfitness met enkele rustplaatsen.

De bestaande infrastructuur met alle faciliteiten en de aanwezigheid van de gemeentelijke diensten toerisme, cultuur en sport maken de Mixx zeer geschikt als Poort tot de Merode. Via landinrichting zullen enkele kleinschalige maatregelen de poort de nodige zichtbaarheid geven. Een baken in de Merodehuisstijl, ontworpen voor de Mixx, zal de herkenbaarheid als onthaalpoort accentueren. Het zal 2,5 meter hoog zijn en goed zichtbaar vanaf de gewestweg. Daarnaast wordt aan de fitness een bestaand infobord met picknickbank verplaatst en komen er twee picknickbanken in de huisstijl van de Merode. ■

Luc Peetermans, burgemeester Herselt

“VTC de Mixx in Herselt, wellicht het meest complete vrijetijdscentrum van Vlaanderen, is de sportieve poort van het Merodegebied. Ideaal als start- en aankomstplaats voor wandel- en fietstochten en een mooi alternatief bij slecht weer. Met prima brasserie en groot zuiderterras...”

Sneeuwplezier op de mountainbike, in de Merode valt het jaar rond wat te beleven.

LANDINRICHTING

MOUNTAINBIKE- NETWERK

Het mountainebikenetwerk de Merode verbindt via knooppunten enkele mountainebikelussen in Herselt, Laakdal en Scherpenheuvel-Zichem. Er zijn ook aanlooproutes naar de omliggende mountainbikenetwerken.

Het mountainebikenetwerk vormt samen met het fietsknooppunten-, het wandelen en het ruiternetwerk een kwaliteitsvol en samenhangend recreatief netwerk in het gebied de Merode. Het is een geheel van lussen, verbindingstrajecten en inrijroutes met bewegwijzering in de huisstijl van de Merode. Het heeft meerdere startplaatsen en is goed voor 122 kilometer fietsplezier. Er zijn heel wat toeristische plekjes te ontdekken zoals het provinciaal domein Hertberg, de abdijen van Tongerlo en Averbode, de oevers van de Kleine Laak en het bedevaartsoord van Scherpenheuvel-Zichem. Het mountainbikenetwerk is een gemeente- en provinciegrensoverschrijdend project dat op hogere schaal de scharnierfunctie vervult tussen onder meer de mountainbikenetwerken Midden-Limburg en Hageland. Zo kan een fietser vanaf het station in Diest (één van de toegangspoorten naar het gebied de Merode) een stukje van de Hagelandroute volgen en aansluiten op het mountainbikenetwerk de Merode. Bij het uittekenen van het vernieuwde mountainbikenetwerk is sterk rekening gehouden met de draagkracht van de gebieden, de andere recreatievormen (fietsen, wandelen en ruiteren) en de wensen van de mountainbikers. De routes zijn samen met alle betrokkenen uitgestippeld. ■

Jan Laureys, burgemeester Diest

“Diest is blij deel uit te maken van het mountainbikenetwerk van de Merode dat zich over drie provincies uitstrekt. Met zijn 122 km bewegwijzerde routes is het een echt paradijs voor mountainbikers. Bovendien is er via Diest aansluiting mogelijk met het netwerk Hageland voor nog meer mountainbikeplezier.”

TECHNISCHE FICHE

Locatie: de Merode

Jaar van realisatie: 2010

Budget uitvoering werken: 21.839 euro
excl. BTW

Subsidies: 70% landinrichting

Projectpartners: Blosio, deelnemende gemeenten en provincies, VLM

Het informatiebord aan Mie Maan in Herselt.

LANDINRICHTING

HERTBERG

TECHNISCHE FICHE

Locatie: Diestsebaan 28, Herselt, Antwerpen

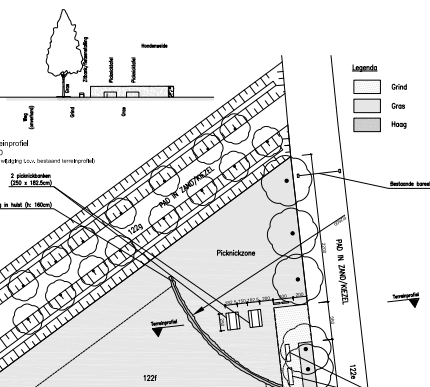
Jaar van realisatie: 2012-2014

Oppervlakte: 362 ha

Budget uitvoering werken: 1.240.318 euro excl. BTW

Subsidies: 70% landinrichting

Projectpartners: gemeente Herselt, provinciaal groendomein Antwerpen, Agentschap voor Natuur en Bos, Kempen Landschap vzw, VLM

Er werden in de Merode meerdere hondenlosloopzones ingericht.

Hertberg is een bosgebied in Herselt. Het bos is opgevaardeerd, vennen zijn hersteld, recreatieve routes en exploitatiewegen werden verbeterd. Er kwamen recreatieve voorzieningen bij zoals ontvangstzones, straatmeubilair en infoborden.

De Diestsebaan verdeelt het bosgebied in Hertberg-West en Hertberg-Oost. Geografisch ligt Hertberg op de overgang van Kempen en Hageland, wat het domein extra troeven geeft. Er zijn enkele 'bergen', getuigenheuvels (of ijzerzandsteenheuvels) uit een ver verleden, toen de Diestiaanzee tot in deze contreien reikte. Tot voor kort bestond Hertberg voornamelijk uit monotone naaldbossen. Inrichting en beheer vormden het geleidelijk om in een zeer gevarieerd gebied met loofbos, naaldbos, heide, duin, ven en overgangssituaties. Zo werden er onder andere open plekken gecreëerd waar heide zich kan ontwikkelen. Vennen werden hersteld. Er zijn routes voor recreanten aangelegd. Het wandel-, mountainbike- en fietsnetwerk, en een doorsteek voor menners en ruiters lopen door Hertberg. Rolstoelgebruikers en gezinnen met buggy's kunnen gebruik maken van een kwalitatief hoogstaand rolwagenpad. Er is

ook aandacht voor cultuurhistorie. Zo zijn rabatten hersteld, langwerpige ophogingen tussen greppels waarop bomen werden geplant.

INSTAPPLAATSEN

De omgeving van Mie Maan, de parkings aan de Diestsebaan en de dorpskern van Blauberg zijn de instapplaatsen voor de verschillende recreantengroepen. In de omgeving van de instapplaatsen en in de dorpscentra kwamen er speelbossen en hondenzones.

NATUURHERSTEL: VLEERMUIZENTOREN EN EEKHOORNBRUG

Hertberg telt verschillende vleermuissoorten. Vleermuizen kunnen zelf geen nest maken, een gat in een boom hakken of een hol graven. Ze zijn voor hun verblijf

2

Hildegard Quintens,
Agentschap voor Natuur en Bos

“De VLM was steeds luisterbereid en toonde veel respect voor de private grondeigenaars. Het is ook fijn dat mensen die het terreinbeheer doen, bij de uitvoering van de projecten in de Merode werden betrokken.”

3

- 1 Bezoekers komen Hertberg binnen via de onthaalzone Mie Maan.
- 2 De technische school Sila Westerlo bouwde de vleermuistoren.
- 3 Langs de Diestsebaan staat een baken voor Hertberg in de Merodehuisstijl.

plaatsen helemaal aangewezen op bestaande omstandigheden. Daarom bouwde een lokale vakschool een zomerverblijf voor vleermuizen in de vorm van een vleermuizentoren. Het functioneert als verblijf- en kraamplaats.

Voor verschillende kleine zoogdieren (marterachtigen, eekhoorns...) is de Diestsebaan die het bosgebied doormidden snijdt, een harde barrière. Op twee plaatsen is tussen twee grote bomen een touw over de weg gespannen. Eekhoorns kunnen het als brug gebruiken.

PARKINGS NOORD EN ZUID

De parkeerterreinen langs de Diestsebaan zijn verbeterd en ingericht volgens de huisstijl van de Merode, met onder andere picknickbanken en infoborden. De aanleg met grasbetontegels zorgt ervoor dat het water voldoende kan infiltreren. Dankzij inheemse beplanting behouden de par-

kings hun groene karakter. Parking zuid is de instapplaats voor ruiters. Hier is ook in parkeerplaatsen voor trailers en in bindballen voorzien.

ZONE MIE MAAN EN ROLWAGENPAD

Aan de taverne Mie Maan zijn een ontvangstzone voor recreanten, een hondenweide en een speelbos ingericht. Ook hier zijn de huisstijlelementen van de Merode goed zichtbaar. Voor elk type recreant zijn er voorzieningen: een paardenbindbalk, een fietsenstalling, zit- en picknickbanken, infoborden, een schuilhut. De ontvangstzone is ook het startpunt van het rolwagenpad. Dat werd aangelegd in vegecol, een bitumineus mengsel op basis van een doorzichtig bindmiddel vervaardigd uit hernieuwbare plantaardige materialen. De roestbruine kleur verwijst naar de ijzerzandsteen in het gebied de Merode. ■

Els Goyvaerts,
directeur Groendomeinen
provincie Antwerpen

“Met het rolwagenpad in Hertberg heeft de Merode een hart voor iedereen.”

LANDINRICHTING

NATUUR- EN LAND- SCHAPSHERSTEL VISPOEL

De Merode is een topgebied voor vleermuizen, er komen minstens dertien soorten voor. Vispoel is voor hen een waardevolle jachtzone. Om hun leefhabitat daar te verbeteren, werd een samenwerking opgezet met landbouwers en particulieren. Een lokale technische school bouwde een vleermuistoren.

TECHNISCHE FICHE

Locatie: Vispoel, Herselt

Uitvoeringstermijn in werkdagen: 30

Jaar van realisatie: najaar 2017

Budget uitvoering werken: 24.529,10
euro incl. BTW

Subsidies: 70% landinrichting

Projectpartners: provincie Antwerpen,
natuurlijke personen, VLM

De grootoorvleermuis is één van de dertien vleermuissoorten in de Merode.

De zone Vispoel is een landbouwgebied tussen Hertberg en Averbode Bos en Heide, op het grondgebied van Laakdal en Herselt. Het is een waardevol jachtterrein voor vleermuizen uit de omliggende natuurgebieden.

PARTNERS OVERTUIGEN

Om de zone Vispoel als leefhabitat voor de vleermuis te versterken, was het de kunst om partners te overtuigen. Er werd een intensief communicatietraject uitgewerkt op maat van de landbouwers en de particulieren. Met kleurrijke brochures, informatieavonden op uitnodiging en persoonlijke bezoeken aan huis werden particulieren enthousiast gemaakt om vrijwillig kleine landschapselementen aan te planten, poelen te graven, hagen te planten... Landbouwers werden gemotiveerd om in te stappen en beheerovereenkomsten af te sluiten. Ook de lokale overheid ondersteunt het project.

VLEERMUISTOREN GEMAAKT DOOR SCHOLIEREN

Naast het verbeteren van het foeragegebied voor de vleermuis via inrichtingen op particuliere en landbouwgrond is er werk gemaakt van een mooie zomerverblijfplaats. De vleermuistoren, waarvan ook

sprake in het hoofdstuk over Hertberg, is gebouwd door de Sint-Lambertusschool Westerlo. De locatie van de toren is ingegeven door de nabijheid van bomenrijen waar de vleermuizen langsheen vliegen en door de aanwezigheid van water. De toren is een blikvanger naast een wandel- en rolwagpad in Hertberg.

VERBETERINGSWERKEN VOOR ANDERE DIEREN

Het verbeteren van de leefhabitat voor de vleermuis krijgt een vervolg in het laatste landinrichtingsplan van de Merode 'Natuur- en landschapsherstel en onthaal in de Merode'. Het zal extra inzetten op het versterken van het jachtgebied en het wegwerken van barrières langs de Diestsebaan. In een oud bosgedeelte van Hertberg komen nog extra vleermuiskasten. Verder zal een betere leefhabitat worden gecreëerd voor andere soorten zoals de Europees bedreigde kamsalamander, de vlinders oranjetipje en kleine ijsvogelvlinder, de hazelworm, de steenuil, de patrijs en de gekraagde roodstaart. Door hun leefhabitats te verbeteren in de gebieden tussen de natuur- en boskeren, waarbij structurele groene verbindingen gerealiseerd worden, zal het voor deze dieren eenvoudiger zijn om tussen de verschillende natuurgebieden te migreren. ■

QUICK WINS

LANDBOUW-LEERPADEN

Drie landbouwleerpaden, drie gemeenten, drie quick wins. Via het instrument van de quick wins werden behalve enkele particuliere initiatieven ook drie landbouwleerpaden ondersteund, zowel financieel als inhoudelijk. Ze passen in de inspanningen van de sector op het vlak van landbouwenducatie.

Quick wins zijn kleinschalige initiatieven die inwoners en lokale verenigingen bedachten en uitwerkten met de steun van de Vlaamse overheid. Reeds bij de eerste oproep voor quick wins was er in de landbouwsector veel vraag naar mogelijkheden tot verbreding van zijn activiteiten. Daar hoort educatie bij en in 2007 zetten de Boerenbond en Landelijke Gilden in op de ontwikkeling van een educatief pakket en de plaatsing van infoborden bij vijftien landbouwbedrijven in Tongerlo (Westerlo). Een fietsroute langsheen de bedrijven leert de fietser wat er achter de gevels van de boerderijen schuilt en welke producten er gemaakt worden.

Het traject met de Tongelse boeren inspireerde in 2009 enkele bedrijven in Laakdal om ook daar een educatieve fietsroute langs enkele boerderijen te ontwikkelen. Het initiatief verbindt ook enkele landbouwbedrijven met rechtstreekse verkoop. Het kreeg de vrolijke titel LALALA-pad, LAakdalse LANdbouwers LACHen je toe. Een derde initiatief werd door de toeristische dienst van Herselt ontwikkeld. Ook hier een fietsroute, geënt op het fietsknooppuntennetwerk, langs elf Herseltse landbouwbedrijven. De al even leuke naam HELABA-route staat voor HERSeltse LANdbouwers Begroeten u Allen. ■

TECHNISCHE FICHE

Locatie: Herselt, Laakdal en Westerlo, Antwerpen

Jaar van realisatie: 2011

Subsidies: 50% MINA-fonds

Projectpartners: lokale landbouwers, Boerenbond, Landelijke Gilden, gemeenten Westerlo, Laakdal en Herselt

- 1 Infoborden vertellen wat er achter de gevels van de boerderijen schuilt en welke producten er geproduceerd worden.
- 2 De landbouwleerpaden brengen boeren en consumenten rechtstreeks met elkaar in contact.

LANDINRICHTING

POORT AVERBODE

© Debby Huysmans

TECHNISCHE FICHE

Locatie: omgeving Abdij van Averbode op het grondgebied van Scherpenheuvel-Zichem, Tessenderlo en Laakdal, Vlaams-Brabant, Limburg en Antwerpen

Jaar van realisatie: 2014-2017

Oppervlakte: 796 ha

Budget uitvoering werken + studies: 2.785.501 euro incl. BTW

Subsidies: 70% landinrichting, 100% AWW voor maatregelen op de gewestweg

Projectpartners: Natuurpunt vzw, Kempen Landschap vzw, de abdijsamenleving van Averbode, de gemeenten Scherpenheuvel-Zichem, Tessenderlo en Laakdal, nv De Vijvers, regionaal landschap Noord-Hageland, Agentschap Wegen en Verkeer, Agentschap Onroerend Erfgoed, VLM

De Poort Averbode maakt van de site van de abdij en haar directe omgeving een zone waar bezoekers in alle comfort onthaald worden. Veilig en plezierig recreëren voor iedereen staat voorop, gecombineerd met vlot parkeren. Verder is de omgevingskwaliteit versterkt door het herstellen van de dreven, het verbeteren van de paden en de restauratie van de omgeving van de Kroningskapel en de Kruiskapel.

Midden in het groene hart van de Merode ligt de Abdij van Averbode, omsloten door bossen, heide en velden. Voor veel mensen is een bezoek aan deze plek een traditie. Jaarlijks trekken de abdij, het klompemuseum Den Eik, de omliggende natuur... veel bezoekers. Vooral in de Abdijsstraat – beter gekend als de Lekdreef – is het op een warme zomerdag aanschuiven voor een bolletje schepijs aan een democratische prijs. Aan de spiegelvijver van de abdij komen bezoekers tot rust in een oase van stilte. In het belevingscentrum Het Moment kunnen ze genieten van een ambachtelijke abdijskaas, abdijsbier of abdijsbrood.

UITGEVERIJPLEIN

Het parkeerterrein aan de vroegere drukkerij kreeg een grondige facelift en is uitge-

breid. Er is plaats voor 125 auto's. Het is een onthaalzone met veel groen, zitbanken, een infobord en fietsenstallingen. De inrichting sluit aan bij die van het belevingscentrum van de abdij. Omdat de parking een vertrekpunt is voor veel recreanten is er een veilige, autovrije wandel- en fietsverbinding met de abdij gerealiseerd langsheen de abdijsmuur.

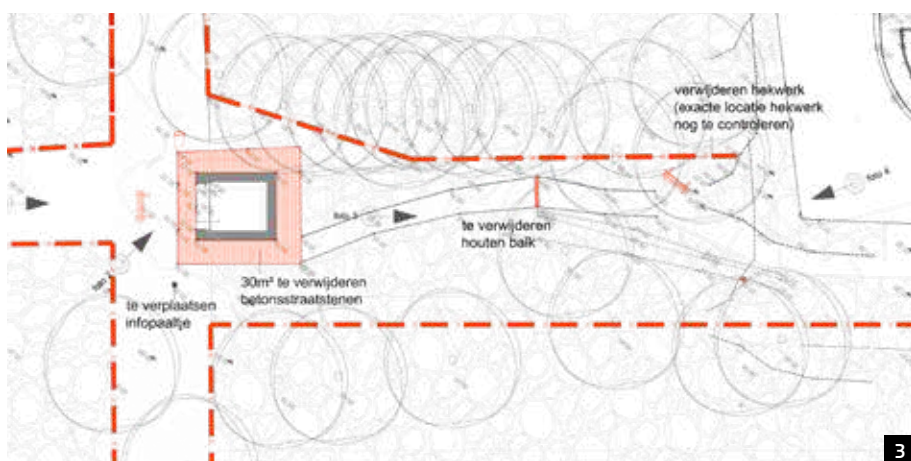
ABDIJPLEIN, ABDIJSTRAAT EN POORTBERGSTRAAT

Het binnenplein van de abdij is volledig heraangelegd en autovrij gemaakt. De historische gevels weerkaatsen in een spiegelvijver. Ook de befaamde Lekdreef (of Abdijsstraat) is verkeersvrij. Bij de herinrichting van deze oude dreef stonden het herstellen en de vitaliteit van de dreefbomen centraal.

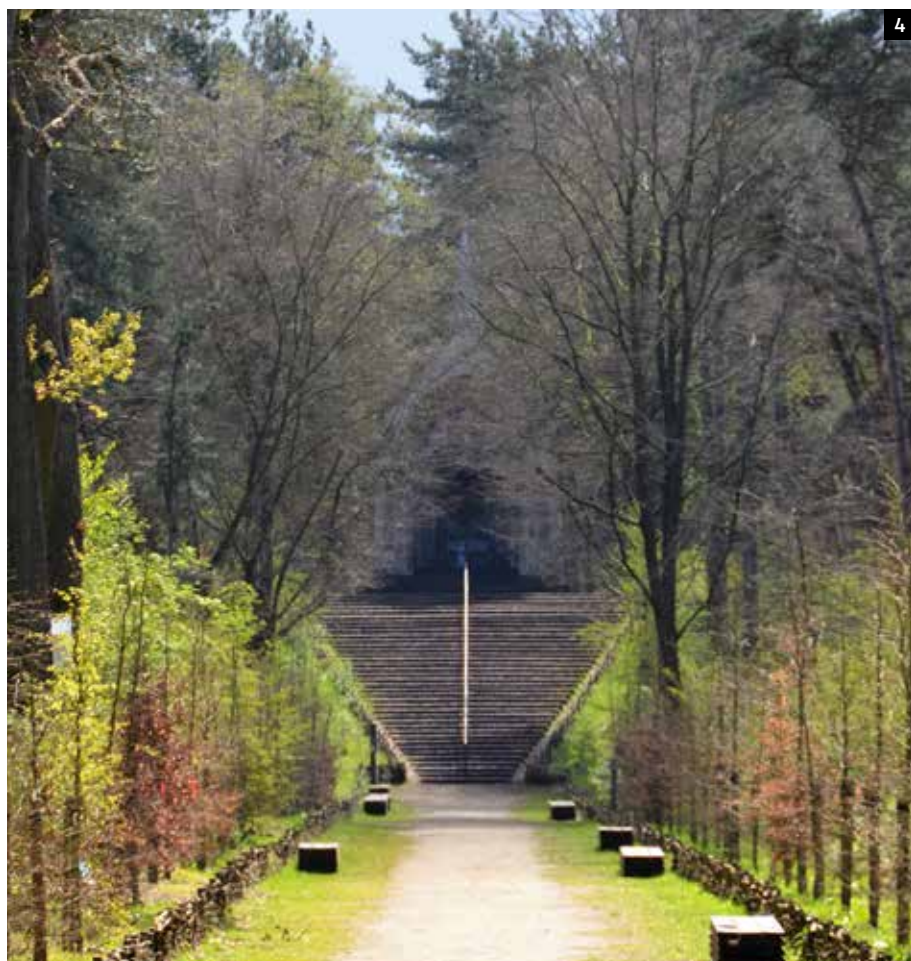
2

- 1 Het binnenplein van de abdij, vroeger een parking, nu een rustgevend plein.
- 2 Na de vernieuwing is de Lekdreef autovrij geworden, ijsjes worden nu stofvrij opgesmuld.
- 3 De Kruiskapel en de Kroningskapel kregen een make-over.
- 4 De betonnen afsluiting langs de Kroningsdreef maakte plaats voor meer natuurlijke materialen.

3

Luc Wailays,
OMGEVING

4

“Iets mogen toevoegen aan de rijke geschiedenis van de abdij geeft een dubbel gevoel. Enerzijds ben je fier dat je mag meewerken aan een nieuw hoofdstuk in een zeer lange geschiedenis, anderzijds dwingt het je tot een verantwoordelijkheidsbesef. Passen onze ingrepen wel in de genius loci? Zullen onze interventies even tijdloos blijken als het patrimonium van de abdij?”

- 4 Het ontwerp van het buitenplein was zo veel mogelijk geënt op de vormgeving van het binnenplein. Een veilige overstekplaats, een autovrije Abdijsstraat en de vernieuwde doorzichten tussen de abdij en de dreven stonden voorop.
- 5 Een bezoek aan Averbode is niet af zonder een ijsje in de 'Lekdreef'.
- 6 De uitbouw van het wandel- en fietsnetwerk zorgde voor een sterke toename van het aantal bezoekers aan de abdij en het klompenmuseum en -pad.
- 7 Het Moment biedt naast abdijproducten verschillende streekspecialiteiten uit de Merode aan.

Zieke en onveilige exemplaren werden vervangen of gesnoeid, verdwenen dreefbomen terug aangeplant. De locatie van de ijskarren bleef behouden, de standplaatsen werden vernieuwd met maximale vrijwaring van de aanwezige dreefbomen. Op het nieuwe plein en in de dreef kwamen nieuwe zitbanken in de Merodehuisstijl.

KRONINGSKAPEL, KRONINGSDREEF EN KRUISKAPEL

De zone van de Kroningskapel, de Kroningsdreef en de Kruiskapel is landschappelijk opgewaarderd. De betonnen afsluiting maakte plaats voor meer natuurlijke materialen. De Kroningsdreef is in ere hersteld door het heraanplanten van inheemse beuk. Rustzones geven zicht op de twee kapellen, een monumentale trap leidt naar

de Kroningskapel en de toegankelijkheid van de Kruiskapel is verbeterd.

VERBINDING MET POORT GERHAGEN

De Luikerdreef en de Heggenbossenweg verbinden de Abdij van Averbode met het natuurgebied Gerhagen (zie ook p. 32). Deze recreatieve en functionele verbinding is verbeterd zodat fietsers, wandelaars en ruiters er op een veiligere en aangenaamere manier gebruik van kunnen maken.

NATUURGEBIED AVERBODE BOS EN HEIDE

Naast de abdij ligt het natuurgebied Averbode Bos en Heide (zie ook p. 40). Daar zijn verspreid picknickplaatsen ingericht, is er een vogelkijkhut geplaatst aan het herstelde Munninckxgoor en kwam er een paal-

5

7

6a

6b

© Kempens Landschap

kampeerplaats. Infoborden geven uitleg over specifieke erfgoedelementen in het gebied. Ook de omgeving van de Bierhoeve is hersteld, de hoeve zelf zal gerestaureerd worden. Schapen begrazen het natuurgebied. Om de kudde beter te huisvesten, te verzorgen en te laten lammeren is er een schaapskooi (of stalling) geplaatst. Die is gekoppeld aan een educatieve ruimte voor bezoekers, voor scholen in het bijzonder. Een dagje op stap met de herder en de schapen zal veel kinderen plezieren.

DEN EIK EN KLOMPENBELEVINGSPAD

Afspanning Den Eik is een brasserie en toeristisch informatiecentrum in Laakdal, in het natuurgebied Averbode Bos en Heide. Achter Den Eik ligt sinds 1988 het klompenmuseum. Het werd opgericht als eerbe-

toon aan de klompenmakers die in de 19de en 20ste eeuw Laakdal en omstreken van schoeisel voorzagen. Het museum biedt een overzicht van de ambachtelijke en de mechanische klompenmakerij. In het bos achter het museum is er een klompenbelevingspad. Bezoekers kunnen er het lopen op klompen ten volle ervaren tijdens een tocht door het bos over verschillende ondergronden en avontuurlijke belevingselementen.

Het klompenbelevingspad en de renovatie van Den Eik werden in opdracht van het Kempens Landschap uitgevoerd. Via landinrichting zijn de toegankelijkheid en de veiligheid voor rolstoelgebruikers en fietsers verbeterd. Een pad in porfiersplit verbindt de hoeve met het parkeerterrein aan de abdij. Via natuurinrichting is de waterafvoer afgekoppeld naar de nabijgelegen vennen. ■

Abt Jos Wouters,
abdij van Averbode

“De samenwerking zoals die in het de Merodeproject gestalte kreeg, heeft ons met veel mensen in contact gebracht en heeft ons er scherper van bewust gemaakt hoe de abdij verweven is met wat er leeft en beweegt in deze regio en hoe daarin voor haar een eigen rol is weggelegd.”

EEN BLIK OP DE TOEKOMST

OVERDRACHT VAN DE MERODE NAAR DE DRIE PROVINCIES

Een blik werpen op de toekomst van de Merode kan niet zonder het verleden van het gebied te erkennen. Dat bijzondere verleden gaat veel verder dan de naam de Merode doet vermoeden en komt tot uiting in een unieke interactie tussen natuur en mens met waardevol erfgoed als resultaat.

Het integrale plattelandproject, opgezet na de verkoop van 1500 hectare bos- en landbouwgebied door de adellijke familie de Merode, was een hefboom voor duurzame streekontwikkeling in de ruime omgeving. De oorspronkelijke kwaliteiten van het gebied werden hersteld, verder ontwikkeld en ontsloten voor verschillende gebruikers. De landschappelijke veranderingen brachten een dynamiek op gang die nog steeds leeft. Er werd een aanzet gegeven om economisch en sociaal aan de slag te gaan met de identiteit van de Merode. Veel partners engageren zich vanuit hun expertise en toewijding voor het gebied om samen verder te werken aan het prinsheerlijke platteland. De drie provincies zullen vanzelfsprekend voortbouwen op de sterkte van het partnerschap. Het is voor hen een kans om hun unieke, gebiedsgerichte rol te spelen en een bovenlokale meerwaarde te bieden binnen een provinciegrensoverschrijdend programma. De veranderingen die het plattelandproject teweegbracht, scheppen veel mogelijkheden, maar er zijn ook enkele knelpunten die het meest effectief aangepakt kunnen worden door een samenwerking tussen huidige en toekomstige partners.

Het succes van de ontsluiting van de Merode is duidelijk voelbaar. Dagelijks genieten inwoners en bezoekers van het prinsheerlijke platteland. Via de toeristisch-recreatieve netwerken kunnen zij het bouwkundige

en landschappelijke erfgoed bezoeken, van de Beddermolen tot de Maagdentoren. Ze kunnen de rust van het stiltegebied Gerhagen opzoeken en zich verwonderen over de natuur in domein Hertberg. De Grote Nete en de Demer drukken hun stempel op de Merode en werken verbindend. Van Hof Ter Borghet naar het Zammelsbroek, via de Grote Nete kan het gebied op een unieke manier beleefd worden. De Demervallei biedt dan weer de mogelijkheid om een ander deel van de Merode te ontdekken, van citadel naar 's Hertogenmolens. Het klompenpad daagt de bezoekers uit het vertrouwde evenwicht los te laten om een uniek stukje erfgoed te beleven. Bij dit alles openbaart het prachtige landschap zich als resultaat van verleden, heden en een nabije toekomst op de overgang tussen Zuidkempem en Hageland. In het prinsheerlijke platteland worden bezoekers gastvrij ontvangen door ondernemers die de Merode laten beleven via uiteenlopende smaken en activiteiten.

Dit alles is een stevige basis om de kwaliteiten van het gebied verder te ontwikkelen en te ontsluiten, en inspiratie te bieden voor ondernemers. Daarnaast kunnen landbouwers partners zijn die de productie van voeding dicht bij de consument brengen en mee zorg dragen voor het gebied. De aanwezige dynamiek biedt ook veel mogelijkheden om verder te werken aan veerkrachtige dorpskernen en het verhogen van de omgevingskwaliteit voor de inwoners.

Een landschap in verandering brengt nieuwe gebruikswijzen mee en vraagt een aangepast beheer en toezicht. Een gemeenschappelijke visie en aanpak kunnen zorgen voor een combinatie van verschillende manieren om de ruimte te gebruiken.

Dit moet resulteren in een doordachte co-creatie van nieuwe ontwikkelingen. Ontwikkelingen die er de komende jaren voor zullen zorgen dat de oorspronkelijke waarden beschermd worden, terwijl inwoners en bezoekers van het gebied kunnen blijven genieten en ondernemers er een economische meerwaarde creëren. Zo kan een hernieuwde wisselwerking ontstaan tussen mens en omgeving, waarbij het gebied diensten levert aan de gebruikers en de gebruikers constructief zorg dragen voor de omgeving om die zo naar een hoger niveau tillen.

De uitdagingen in het gebied kunnen enkel aangegaan worden vanuit een duurzaam partnerschap dat efficiënt en flexibel kan werken. De thema's waaraan gewerkt wordt zijn divers en hebben een specifieke weerslag in het gebied. Daarnaast veranderen de behoeften van het gebied doorheen de tijd, het partnerschap moet die makkelijk kunnen detecteren om er tijdig en gepast op in te spelen. De provincies brengen vanuit hun werking de nodige ervaring met de relevante thema's mee naar het gebied en combineren dit met een sterk bovenlokaal netwerk dat gebiedsgericht ingezet kan worden. In de Merode tonen de provincies aan dat ook zij over grenzen heen kunnen kijken en dat er meer is dan hen verbindt dan verdeelt. In de komende jaren zullen de provincies Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant vanuit hun gebundelde expertise een verbindende en coördinerende rol spelen. We willen een kader creëren waarin gemeenten zichzelf kunnen zijn in een geheel dat groter is dan de delen en waarin alle partners begaan met de Merode hun eigen waarde kunnen toevoegen aan een uniek gebied.

INTERVIEW MET DE GEDEPUTEERDEN INGE MOORS, MONIQUE SWINNEN EN PETER BELLENS

“WE HEBBEN EEN HART VOOR DE MERODE”

De Vlaamse Landmaatschappij geeft de fakkel van het geïntegreerde plattelandsproject de Merode door aan de provincies Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant. Op korte termijn willen de provincies de focus leggen op het uitbouwen van een goed beheer en onderhoud van het gebied en de gerealiseerde investeringen, op het verdiepen van de communicatie over de Merode en op het versterken van de samenwerking met de ondernemers in het gebied. Een gesprek met de drie gedeputeerden bevoegd voor plattelandsbeleid: Peter Bellens (Antwerpen), Monique Swinnen (Vlaams-Brabant) en Inge Moors (Limburg).

Peter Bellens,
gedeputeerde Antwerpen

“De sleutel voor plattelandsontwikkeling is samenwerking: tussen overheden, publieke en private partners en alle inwoners, over beleidsdomeinen heen. In de Merode wordt bewezen wat je daarmee kunt bereiken. Uiteraard gaan we op dat elan verder.”

Zoals in 2012 afgesproken nemen de provincies Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant in oktober 2017 de leiding en coördinatie van het geïntegreerd gebiedsgericht plattelandsbeleid voor de Merode over van de Vlaamse Landmaatschappij. De provincies waren de voorbije tien jaar nauw bij het project betrokken. Ze zijn de logische opvolgers van de VLM want gebiedsgericht werken is één van hun kerntaken. Wat de Merode bijzonder maakt, is dat er drie provincies bij betrokken zijn. De provincie Antwerpen zal de trekker zijn. “Maar,” zo beklemtonen de gedeputeerden Monique Swinnen, Peter Bellens en Inge Moors, “we zetten hier als gelijke partners onze schouders onder omdat we een hart hebben voor de Merode.”

Wat brengen de komende jaren voor de Merode?

Inge Moors: “We zijn nu volop bezig met het opzetten van een juridische structuur om vanaf 2018 onze regierol te kunnen opnemen. Op inhoudelijk vlak is het beheer van het gebied één van de prioriteiten.” Monique Swinnen: “Vlaanderen en de VLM hebben de voorbije tien jaar heel veel geïnvesteerd in de Merode. Het is belangrijk dat wij de dynamiek levend houden en nieuwe projecten blijven opzetten. Minstens even

belangrijk zijn inderdaad het beheer en het onderhoud. We moeten daar een systeem voor uitwerken en er met de nieuwe raad van bestuur de nodige middelen voor uittrekken. Niets is zo erg als mooie investeringen die verloederen omdat het beheer en onderhoud te wensen overlaten.”

Peter Bellens: “Wat daar nauw mee samenhangt, is het toezicht op het goede gebruik van het gebied, bijvoorbeeld wat betreft het respect voor de natuur. We moeten onze regels op elkaar afstemmen en die consequent toepassen in de negen gemeenten van de Merode. De blauwdruk voor dat toezicht is er, maar we hebben nog wat werk om het operationeel te vertalen. Een andere prioriteit is de communicatie over de Merode. De basis daarvoor is de afgelopen jaren gelegd, de gemeenten gebruiken het logo en de huisstijl. De volgende stap is dat ze over de Merode communiceren als één gebied. Nu zie je dat ze in hun communicatie slechts die activiteiten opnemen die betrekking hebben op de eigen gemeente. In de toekomst zou ik graag zien dat ze communiceren over initiatieven in heel het gebied, ook die in andere gemeenten.” Inge Moors: “Een zeer belangrijk aandachtspunt is de veerkracht van de dorpskernen in het buitengebied. Dat is iets waar alle provincies sterk op inzetten. Ook in de Merode moeten we daar strategische

projecten voor ontwikkelen. We willen onszelf de ruimte geven om daarvoor te experimenteren met nieuwe methodieken en processen.”

Monique Swinnen: “De Merode is een erfgoedschatkamer en veel van dat erfgoed is nog niet ontsloten. Daar willen we aan werken. Tegelijkertijd moeten we erover waken dat de Merode geen Bokrijk wordt. We gaan voor levende dorpen waar mensen wonen én werken.”

Peter Bellens: “Daarom is ook het versterken van het ondernemersnetwerk, het stimuleren van productontwikkeling en het certificeren van streekproducten van groot belang. De Merode moet ook een troef zijn voor de lokale landbouwers. Zij bouwen iedere dag mee aan dit landschap. De provincies willen een betrouwbare partner zijn en hun rechtszekerheid bieden voor hun landbouwgronden.”

Op welke manier kunnen de provincies een meerwaarde bieden voor de Merode? Welke expertise brengen ze in?

Monique Swinnen: “We zijn erg vertrouwd met plattelandsbeleid. Als we onze ervaring samenbrengen, kunnen we echt wel één en ander in beweging zetten. We werken sinds jaar en dag ook sectoroverschrijdend en geïntegreerd. Op Vlaams niveau

staan er nog schotten tussen de verschillende beleidsdomeinen, de provincies zijn het gewoon naar een gebied als een geheel te kijken, vanuit alle invalshoeken. Vlaanderen heeft veel geïnvesteerd in de Merode, wij krijgen nu de kans om voort te werken aan de streekdynamiek en -ontwikkeling.”

Inge Moors: “In de Merode komen landschap, landbouw, milieu, toerisme, cultuur, erfgoed, economie samen, dat is de provincies op het lijf geschreven.”

Peter Bellens: “Dat we met drie provincies samenwerken is een troef, we kunnen expertise delen en efficiënter werken. Samen zullen we het gebied makkelijker op de kaart kunnen zetten, ook met de negen gemeenten.”

Hoe zal dat samenwerken tussen de provincies vorm krijgen?

Peter Bellens: “Vijf van de negen gemeenten liggen in de provincie Antwerpen. Daarom zullen wij de leiding nemen, wij hebben de coördinator voor de Merode in dienst. Wat ook meespeelt, is dat ons ambtelijk apparaat wat uitgebreider is dan dat van Limburg en Vlaams-Brabant. Dat wil niet zeggen dat Antwerpen zwaarder zal wegen, we zijn drie evenwaardige partners.”

Inge Moors: “Behalve op politiek niveau is er ook een goede samenwerking nodig op

Monique Swinnen,
gedeputeerde Vlaams Brabant

“Averbode is de springlevende ‘draai-poort’ over de drie provincies geworden, een stevig netwerk van verschillende bestuursniveau’s. Stilte en reflectie, heide en venne, streekproducten en akkers... de VLM heeft er een mooie make-over (a la Jani) van gemaakt!”

Inge Moors,
gedeputeerde Limburg

“De Merode is provincie-, gemeente- en beleidsoverschrijdend werken aan een gemeenschappelijk verhaal waarin iedere partner zich herkent en zichzelf kan blijven en waarin het stiltegebied Gerhagen een echte troef wordt als verbinding tussen de Merode en de rest van Limburg.”

ambtelijk niveau. In Limburg hebben we al de mensen aangeduid die dit zullen trekken en opvolgen. Zij moeten zorgen voor een goede dialoog en wisselwerking met hun collega's van de andere provincies en van de gemeenten.”

Monique Swinnen: “Ik heb er veel vertrouwen in dat we op een goede en flexibele manier zullen samenwerken, ook met de andere bestuursniveaus. De drie provincies vullen elkaar heel goed aan, het geheel is sterker dan de delen. En het allerbelangrijkste is dat we allemaal een hart voor de Merode hebben.”

Hoe zou de Merode bekend moeten staan bij recreanten, toeristen en inwoners?

Peter Bellens: “Voor de recreanten als een gebied met heel veel mogelijkheden voor wandelaars, fietsers en ruiters. Voor de toeristen is de Merode een verhaal van paters, prinses en landschappen. Ook de thema's rust en stilte zijn belangrijk. Wat de inwoners betreft, moeten we ernaar streven dat ze fier zijn op het gebied. ‘Ik woon in de Merode’ moet een kwaliteitslabel worden. Ook ondernemers moeten er veel kansen krijgen.”

Monique Swinnen: “De Merode, dat is rust en stilte, dat zijn bossen, heide en vennen, dat is landbouw, dat is ondernemen.”

Inge Moors: “Het is een gastvrij gebied waar iedereen zich thuis voelt.”

Welke troeven van de andere provincies vindt u een meerwaarde voor de Merode?

Inge Moors: “Vlaams-Brabant heeft in het kader van het Sigmaphan een sterke toeristisch-recreatieve visie op de Demer. Die visie kan inspiratie geven om de Merode nog sterker uit te bouwen als een gebied tussen Demer en Nete. Verder heeft Vlaams-Brabant een goed uitgebouwde marketing voor streekproducten, ook dat zal zeker van pas komen in de Merode. Voor Antwerpen ben ik zeer benieuwd naar de methodiek die de provincie wil opbouwen voor het dorpenbeleid, onder meer via enkele proefprojecten.”

Peter Bellens: “Behalve een sterke toeristisch-recreatieve visie heeft Vlaams-Brabant

heel wat expertise op het vlak van onroerend erfgoed, hoe het te ontsluiten, hoe er programma's rond te bouwen. Limburg heeft dankzij de ontwikkeling van het stiltegebied van Gerhagen heel wat kennis over het opzetten van een gebiedsgericht programma voor recreatie rond het thema stilte.”

Waar wil u de Merode over pakweg vijf jaar zien staan?

Monique Swinnen: “Het is mijn wens dat we over provincie- en gemeentegrenzen heen en met de verschillende partners de dynamiek die er al is in de Merode kunnen versterken.”

Peter Bellens: “Ik hoop dat ik over vijf jaar op de dijk in Oostende twee mensen hoor praten over de Merode en dat het voor beiden duidelijk is waarvoor het gebied staat. Daarom is het ook nodig om het gebied juist te benoemen. We kunnen niet blijven spreken over de Merode, we moeten een naam vinden die zegt wat dit gebied is. Nationaal Park de Merode is een optie, maar er zullen ongetwijfeld nog andere voorstellen komen.”

Inge Moors: “Ik zou graag zien dat de Merode over vijf jaar bekend is als een gemeenschappelijk verhaal van veel partners, als een gastvrije plek voor bezoekers en een gebied waar het goed wonen en werken is.”

Wanneer u op bezoek gaat bij uw tante Irène in West-Vlaanderen, welk streekproduct uit de Merode neemt u dan mee?

Inge Moors: “Mijn favoriete streekproduct is de Looise spiekoek. Dat is een krokante koek uit Tessenderlo die je puur of met chocolade kunt eten.”

Monique Swinnen: “Ik neem pepernoten uit Scherpenheuvel mee, lange en ietwat zachte kruidengebakjes. En uiteraard mag ook het nieuwe bier van de Abdij van Averbode niet ontbreken.”

Peter Bellens: “Ik zou meteen voor een mand vol gecertificeerde streekproducten gaan.” ■

Tekst interview:
Bart Van Moerkerke

COLOFON

PRAKTIJKBOEK DE MERODE EEN DECENNIUM PRINSHEERLIJKE PROJECTEN

Uitgave:

Vlaamse Landmaatschappij (VLM)

Gulden Vlieslaan 72

1060 Brussel

www.vlm.be

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

Vlaanderen
is open ruimte

WERKTEN MEE AAN DEZE PUBLICATIE:

Juul Adriaens, Staf Aerts, Peter Bellens, Dominique Brokken, Vera Celis, Mia Coenen, Philippe De Backer, Sean De Buitlaer, Jeroen De Cuyper, Laurien Danckaerts, Samanta Delafaille, Toon Denys, Marc Fierens, Hilde Geskens, Tine Gielis, Els Goyvaerts, Hilde Haezebrouck, Paul Hermans, Remi Heylen, Ilse Ideler, Olga Jongeneelen, Jan Laureys, Els Lavrysen, Raf Niliis, Peter Meulendijks, Inge Moors, Eva Nys, Luc Peetermans, Mietje Peeters, Hildegard Quintens, Kurt Sannen, Stijn Stevens, Monique Swinnen, Hoy-Ming To, Frank Van de Meutter, Erik Van Dijck, Guy Van Hirtum, Antonie van Loon, Bart Van Moerkerke, Willy Van Wesemael, Goele Vercammen, Erik Verhaert, Jan Verheyen, Fons Verwimp, Jan Vilain, Tom Vissers, Luc Wallays, Jos Wauters

REDACTIECOÖRDINATIE EN VORMGEVING:

Infopunt Publieke Ruimte (VGB vzw)
hoofredactie: Jan Vilain
www.publiekeruimte.info

EINDREDACTIE:

Bart Van Moerkerke en Infopunt Publieke Ruimte

FOTO'S EN AFBEELDINGEN

Coverfoto © VLM

Overige afbeeldingen © VLM tenzij anders aangegeven

MEER INFO:

www.demerodeonline.be

De VLM en Infopunt Publieke Ruimte zijn niet verantwoordelijk voor foutieve informatie, noch voor daaruit voortvloeiende gevolgen of schadeclaims. Bronvermelding werd zoveel als mogelijk gerespecteerd. De VLM en Infopunt Publieke Ruimte kunnen niet aansprakelijk worden gesteld voor inbreuken op de auteursrechten.

Niets uit deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden gereproduceerd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de VLM.

V.U.: Toon Denys, Vlaamse Landmaatschappij, Gulden Vlieslaan 72, 1060 Brussel

Wettelijk depot: D/2017/6375/1
ISBN: 9789080687138

BETROKKEN PARTNERS:

Waar Demer en Nete
elkaar omarmen,

Waar de natuur
stilte en rust uitademt,

Waar de Witte en dwaallichten
rondzwerven,

Waar de Kempen kriebelen
Aan de Hagelandse heuvels;

Waar prinsen, witheren en boeren
schrijvers inspireren.

Vlaanderen
is open ruimte